

Jan K o u b a :

VÁCLAV KLEJCH A JEHO "HISTORIA O VYDÁNÍ KANCIO-
NÁLŮ V NÁRODU ČESKÉM".

(Příspěvek k bibliografii české duchovní písně.)

Po celá staletí - vlastně až do nástupu hudebního klasicismu - tvoří duchovní píseň jednu z nejdůležitějších složek české hudební kultury; oblast jedinečnou jak kvalitami hudebními, tak svým společenským dosahem a kvantem dochovaného materiálu. Přesto však je výzkum této oblasti jako celku teprve v samých počátcích: vždyť například doposud nemáme nejen souhrnné edice textové a melodické, které pořídili Němcům už v minulém století Wackernagel, Bäumer, Zahn a jiní; nemáme však ani vyhovující katalog písňový, který je základním předpokladem jakékoliv podrobnější práce v tomto oboru, a nemáme zatím dokonce ani potřebný přehled po dochovaných hymnologických pramenech.

Pro evidenci písňových pramenů měla česká hudební a literární historiografie po dlouhá desetiletí jedinou pomůcku - Jirečkovu Hymnologii; dílo, které bude slavit zanedlouho stoleté naro-

zeniny a které zachycuje jen malou část všeho dochovaného materiálu. Teprve díky Knihopisu čs. tisků, který vychází od roku 1925, se začíná postupně rozšiřovat a zpřesňovat náš přehled alespoň po hlavní složce hymnologického materiálu - tištěných zpěvnících. Metoda Knihopisu je ovšem určena cílem získat centrální evidenci všech českých tisků, a jeho soupis proto pochopitelně nemůže respektovat všechny speciální potřeby hymnologického **bádání**. Pro kompletní evidenci písňových pramenů přináší v podstatě teprve materiál, který je nutno zpracovat podle speciálních hledisek a rozšířit i na oblast rukopisů. Bibliografie pramenů k dějinám české písně patří tedy i nadále k naléhavým úkolům naší hudební historiografie. Bylo s ní už započato v rámci Ústavu pro dějiny hudby a následující stránky mají být mimo jiné i drobným příspěvkem k tomuto tématu.

Centrem této studie je textová edice "Historie o vydání kancionálů v národu českém", což je původně samostatná předmluva, kterou připojil žitavský emigrant Václav Klejch k druhému a třetímu vydání svého kancionálu roku 1722 a 1727. Tato "Historie" není dějinám literatury a hymnologie věci neznámou; nebyla jí však doposud nikde

věnována podrobnější pozornost a v literatuře o Klejchovi vesměs najdeme jen holý odkaz na její existenci. Přesto si však nesporně zaslouží nového vydání: především už proto, že ji můžeme - přes její bibliografický charakter - zařadit ne přímo i do vývoje české hudební historiografie, v němž představuje svým stářím článek vzácný a zajímavý.

Klejchova stať má však dodnes hodnotu nejen historickou: je i cenným bibliografickým pramenem, který nám dochoval řadu zpráv o kancionálech už ztracených nebo zase dotvrzuje úplnost dnes známého materiálu. Druhým úkolem těchto stránek - vedle edice textu - bylo proto zhodnocení bibliografického přínosu Klejchovy Historie, konkrétně tedy porovnání zpráv autorových s dochovanými tisky. Protože však konkrétní identifikace jednotlivých údajů Klejchových běžným způsobem poznámek by jen zkomplikovala text plný letopočtů dalšími čísly a vytvořila by jenom nepřehlednou řadu vysvětlivek, byl pořízen jako další oddíl studie "Chronologický soupis kancionálů, které uvádí Klejch ve své Historii." Je tedy tato část v podstatě poznámkovým aparátem k textové edici, a kancionály uváděné Klejchem je

tu možno snadno nalézt podle roku jejich vydání.

- Takto sestavený přehled kancionálů má však současně i poslání širší. Klejch ve své práci shromáždil obdivuhodné množství údajů o evangelických kancionálech od šestnáctého do počátku osmnáctého století; můžeme říci, že kromě katolických (které ostatně byly zvl. s počátku v mi- zivé menšině) se zmínil o většině nejdůležitěj- ších zpěvníků onoho období. Chronologický pře- hled kancionálů, uváděných Klejchem, může proto sloužit i jako praktická hymnologická pomůcka, kde je možno najít naše hlavní nekatolické kanci- onály do počátku 18.století. Proto je všude uvá- děn přesný původní název i dnešní uložení se sig- naturami knihoven, někde i odkazy na literaturu, a proto je připojen k soupisu i rejstřík vžitých názvů nebo editorů některých zpěvníků. Tím vším je pak tento oddíl i jakýmsi prvním hrubým a díl- čím náčrtem budoucí bibliografie české duchovní písně, která si nesporně vyžádá obdobného chrono- logického seřazení pramenů.

K těmto dvěma základním oddílům práce je připojena úvodní kapitola; jejím hlavním cílem je nejen zhodnotit samotnou "Historii kancioná- lů", ale především připomenout celou šíři Klej-

chovy činnosti se zvláštním zřetelem k jeho podílu na historii české duchovní písně. Klejchově práci totiž - kromě Čapkova rozboru jeho básnické tvorby a několika seznamů jeho tisků - nebyla dosud vlastně věnována konkrétnější analýsa a nečetná literatura o něm se týká převážně jen jeho biografie.

V příloze je posléze uveden nový seznam Klejchových žitavských tisků. S touto dosti spletnitou otázkou bylo nutno se vypořádat při shromažďování materiálu k úvodní stati; a i když celkové zjištění Klejchových tisků se už vymyká z rámce hymnologické problematiky, nepokládal jsem za zbytečné uvést zde své výsledky. Nechtějí být ovšem ničím víc, než pouhou přípravou pro odbornou analýsu typografickou a literárně historickou.

x x x

Četné informace jsem získal laskavostí redakce Knihopisu z dosud nepublikovaných materiálů díla; jsem zavázán díky pí. dr. Kohoutové za řadu údajů o signaturách starých tisků, které uvádím v třetí části své stati.

Klejch a jeho činnost hymnologická.

Doba života a působení Václava Klejcha je etapou, kdy vrcholí pobělohorské "temno" našich dějin. Právě v těchto desetiletích dosahuje maxima sociální útlak i národnostní útlak českého národa; jsou to i léta činnosti Koniášovy a svatořečení Jana Nepomuckého - oněch symbolů vrcholící protireformace. Nekatolictví, protestantství, jehož nositelem jsou především vrstvy venkovského lidu, je tenkrát hlavním ideologickým projevem odporu českého národa proti tomu všemu. Tajní nekatolíci našich zemí nemají už pochopitelně jakékoli církevní organizace; a jejich oporou je především pečlivě skrývaná a horlivě pronásledovaná evangelická literatura. Hlavním dodavatelem podobných knih je tenkrát zahraničí: produkce vydavatelů z řad českých emigrantů, která je určena z velké části přímo pro odbyt v Čechách a na Slovensku. Tato emigrantská literatura - ačkoliv umělecky nepřiliš významná - tak nabývá důležitého poslání společenského: pomáhá udržovat mezi lidem

nekatolické a husitské tradice, které jsou tenkrát hlavní ideovou oporou odboje náboženského, sociálního i národnostního. - Žitavský emigrant Václav Klejch je pak jedním z nejvýznačnějších vydavatelů a šířitelů této produkce; dokonce i do Jiráskových románů se dostala jeho postava. Přesto však nebyla Klejchovi a jeho působení věnována až na několik výjimek taková pozornost, jaké by si zasloužil; zvláště mnohostrannost a rozsah jeho činnosti je věcí převážně neznámou.^{1/}

Václav Klejch se narodil roku 1682 v Lažanech u Litomyšle, v oblasti živé tradice česko-bratrské a evangelické. Jako tajný nekatolík odchází ve svých třiaadvaceti letech i s rodinou z rodného gruntu do Žitavy, kam se uchýlovali tehdy již po léta čeští exulanti. Živí se tu nejprve jako nádeník a zahradník, když se však domůže určitého hmotného zabezpečení, rozhoduje se k vydávání českých knih pro exulanty i krajany ve vlasti. Od roku 1708 až do konce života se pak věnuje této činnosti; tiskne své charakteristické "špalíčky" v žitavských tiskárnách Michala Hartmanna a Kristiana Stremela. Jeho rádcem a pomocníkem v tomto podnikání se stává Kristián Pešek, žitavský profesor matematiky, syn českého

exulanta - hudebníka. Kromě toho pak navazuje Klejch styky s evangelickými duchovními Slovenska; tam je tehdy větší volnost náboženská, a Slovensko se proto stává Klejchovi jednak důležitým odbytištěm jeho tisků, jednak prostředníkem odkazu české reformační kultury. Vedle několika jiných je to především myjavský superintendent Daniel Krman, významná postava v historii slovenského literárního a náboženského vývoje, který přímo spolupracoval s Klejchem na některých edicích, především při vydání jeho kancionálu. - Klejch byl však nejen vydavatelem, ale i šířitelem svých knih po českých a uherských zemích; nebyla to věc tehdy snadná - na šíření zakázané literatury byl tenkrát u nás trest smrti! Na jedné z těchto cest posléze zastihla Klejcha smrtelná nemoc roku 1737; pohřben je na Slovensku.

To jsou - kromě některých detailů - v podstatě všechna doposud známá fakta Klejchova života; zajímavé je, že od nejstaršího životopisu v Ottově slezském slovníku z let 1800-3 se je vlastně nepodařilo nijak zásadněji rozšířit.^{2/} A kupodivu poměrně stejně nevelké jsou naše podrobné znalosti Klejchovy značně rozsáhlé a různorodé činnosti. - Celkový charakter hlavního úseku

Klejchovy práce, jeho činnosti editorské, je možno vyčíst z připojeného soupisu klejchovských tisků. Je to vesměs literatura náboženská - jako ostatně většina tehdejší exulantské knižní produkce. Nejčastěji vydával Klejch modlitby a duchovní písně, vedle toho kladl zvláštní zřetel na spisy vzdělavatelské a výchovné (katechismy, mravouky, slabikáře); posléze pak tu najdeme tisk bible, postilu, konfesi a několik drobností jiných. Převážně jsou tyto věci jednak překlady zahraniční evangelické literatury, jednak přetisky starších nedostupných knížek českých; tak vydal Klejch znovu bratrskou bibli 1613, bratrské mravouky, lutherské katechismy, Třanovského Augšpurskou konfesi, nebo zase spisy starších žitavských exulantů aj. Vydává je často "slovo od slova nic neměnic", připojuje však různé vysvětlivky, opravy, rejstříky a obstarává předmluvy nejrozličnějšího typu. U některých spisů je však jeho účast zřejmě větší a podstatnější, i když není přímo autorem v našem slova smyslu; platí to především pro kancionál, jehož náplň samostatně vybral ze starších zpěvníků; podobný autorský podíl si pak zřejmě vyžádaly i jeho nedochované rejstříky bratrských spisovatelů a skladatelů písní.

Tolik o nejnámější složce Klejchovy činnosti, jeho editorství; podrobnější analýsa už nepatří do této souvislosti. Na ostatní práci Klejchovu však dosavadní literatura většinou zapomínala: už nejstarší životopis Ottův o něm říká, že byl "weder Schriftsteller noch Künstler", což se pak opakovalo i dále; a uvádělo se vesměs až do poslední doby, že i předmluvy jeho spisů za něho psal jeho přítel a rádce Pešek. Už zběžná prohlídka Klejchových tisků však svědčí o nesprávnosti těchto tvrzení. Peškovy předmluvy najdeme jen u několika knížek, předmluv Klejchem podepsaných a jím také nesporně sepsaných je celá řada. Jsou to jednak stručnější nebo obsírnější dedikace, jednak nábožensko-poučné úvody, prozrazující značnou znalost bible, a posléze i obsáhlé předmluvy historicko-bibliografické, v nichž autor pracuje s početnými prameny a literaturou. - Klejch byl však i dost obratný básník: veršem složil některé dedikační předmluvy, snad i část mravouky a řadu duchovních písní. Kromě toho pak sám překládal prózou i veršem z němčiny a polštiny a ovládal i latinský jazyk. Přesné zjištění úplného rozsahu Klejchovy spisovatelské činnosti by ovšem vyžadovalo speciálního průzkumu; i let-

mý pohled na jeho knížky však dokazuje, že má své skromné, ale čestné místo i v exulantské literární tvorbě. A právem bylo zdůrazněno, že jeho činnost sehrála také důležitou roli v dějinách kulturních styků česko-slovenských.^{3/}

Potud hlavní více nebo méně známá fakta o Klejchově životě a práci. I z tohoto stručného přehledu je vidět, že přispěl svým podílem řadě oborů naší kultury: jeho činnost tvoří kapitolku v historii českého lidového náboženského hnutí, ve vývoji české knihy, v dějinách bibliografie i literární tvorby; zvláště významně se posléze zapsal do dějin české hymnologie a hymnografie. Zde se nyní blíže všimneme této poslední - spolu s editorstvím snad nejdůležitější - součásti Klejchova působení.

Do historie české duchovní písně se zařadil Klejch především jako vydavatel zpěvníků; jak bylo řečeno, tvořily písně spolu s modlitbami nejpočetnější zastoupený literární druh v obsahu jeho špalíček. Které písně konkrétně vydával, nebylo dosud přesně zjištěno; protože však je to první předpoklad pro zkoumání Klejchovy činnosti na poli hymnologie, uvádíme zde pokud možno nejúplnější seznam písní, vyšlých jeho nákladem. Prohlíd-

kou všech dostupných Klejchových tisků zjistíme následující edice^{4/} (řazeno podle počtu písní v nich obsažených):

a) Evangelický kancionál, obsahující v sobě písně duchovní staré i nové, kterýchž církev evangelická v dnech všedních i slavných, v potřebách svých obecných i obzvláštních užívá, od blahoslavené paměti D.M.L. a G.T. i jiných mužů evangelických z částky složené, z částky přeložené; již s pilností mnohou shledané, na díly rozdělené, v nich podle liter abecedy spořádané, místem i napravené, k tomu rejstříky zaopatřené. S připojením vybraných modliteb a kollekt k všelikým časům a potřebám příslušejících. K slávě boží a k vzdělání církve vnově vydaný skrze kollektora Václava Klejcha vlastním nákladem jeho. Léta Páně 1717."

Klejchův kancionál, vyšlý 1717, 1722, 1727 aj. V třetím vydání obsahuje 724 písní. Srv. seznam Klejchových tisků č. 12.

b) "Zpěvové duchovní, kterýchž církev křesťanská v dnech všedních i slavných a v potřebách svých obecných i obzvláštních užívá, v jedno shromážděné a podle liter abecedy spořádané, pro čest a slávu boží a k vzdělání církve vnově vydané. Léta Páně 1719."

Soubor 222 písní, připojený k "Vroucným a nábožným modlitbám.." (Viz č.19...přílohy) a vydaný beze změny 1720, 1725, 1734. Asi zpěvník Kašpara Motěšického - jeho jméno je uvedeno na

konci kancionálu při prvých dvou vydáních.

- c) "Halleluja. Chval každý duch Hospodina. Pobožného zpívání libé jádro, obsahující v sobě sedmdesáte sedm vybraných zpěvů evangelických svátečních a tolikéž obecných neb povšedních... ku kterémuž připojeno i modliteb jádro s obecnými modlitbami. Prací K. Jana Blasysusa (sen.). Nákladem Václava Kleycha. Léta Páně 1720."

Kancionál Jana Blazia, obsahující 165 písní. Viz č.17 přílohy.

- d) "Písničky nábožné vnově složené i přeložené a k zpívání v jisté časy příhodné."

Příloha Motěšického Ruční knížky, obsahující 88 písní; vyšla roku 1708 a dále (viz č.1.přílohy).

- e) "W.G.P. Písně anebo spěvové duchovní, jichžto věrný a nábožný křesťan každého času jak při výročních slavnostech a památkách, taktéž i ve všelikých křesťanských potřebách každodenně, ráno i večer, před jídlem i po jídle, v kříži i v zármutku užívati může... Léta Páně 1715."

Soubor 83 písní u Kegeliova Dvanáctero přemýšlování, vydaný 1715 a dále (viz č.8. přílohy).

- f) "W.G.T.S. Písně duchovní, kteréž každý věrný křesťan, jak ve dnech všechních a slavných, tak také v potřebách svých obecných i obzvláštních

užívati může. Pro čest a slávu Boží a bližního k vzdělání nyní v nově složené od Václava Klejcha. Vytištěno léta Páně 1722."

Soubor 43 písní Klejchova vlastního skládání, připojený k "Obnovení smluvy" roku 1723 a k "Starých lidí koruně" roku 1724 (viz č. 21. a č. 5 přílohy)

- g) "Některé písničky nábožné, každému věrnému křesťanu užitečné; jak k slavnostem, tak též ke všelikému času příhodné. Ke cti a chvále Boží a k užitku bližního nákladem Václava Klejcha počtvrté vydané. Léta Páně 1729."

Soubor 42 písní u Jirákovy Ruční knížky z let 1709 a dále (viz č. 3 přílohy). Dostupné vydání 1716 má titul oproti výše uvedenému zkrácený: "Písničky nábožné, k slavnostem a ke všelikému času příhodné."

- h) "Písničky některé pro pocestné, kteréž mohou vycházeje z hospody zpívati a také ve jménu Ježíš občerstvení svých duší hledati."

Soubor 36 písní u Hole pocestného z r. 1708 (příloha č. 2)

- i) "Písničky některé pobožným pannám zpívati obzvláště případné." Menší oddíl písní u "Korunky" z r. 1720 (příloha č. 16)

- j) "Některé písničky nábožné v nově z německých

přeložené."

Viz č. 27 přílohy.

k) "Písně aneb pobožné přemýšlování člověka křesťanského ... Item: Na modlitbu Páně..."

Dvě písně; viz č. 28 přílohy.

Kromě těchto samostatných souborů tvoří písně také drobné doplňky některých dalších Klejchových tisků: u Langhansovy Postilly (příloha č.4) je osm písňových textů v závěrečné "Potřebné správě", lutherský katechismus 1727 (příloha č.20) připojuje nakonec čtyři písně, Učení křesťanského zdravé jádro (příl.č.11) tři texty; Krmanova Agenda 1734 (zminěná v č.24 přílohy) má některé notované chorální lekce. Z dnes nezvěstných tisků mohl obsahovat písně Klejchův Slabikář český (příl.č.9) a slabikáře latinsko české - čísla 10 a 31 přílohy.

V literatuře nacházíme zmínky ještě o některých dalších písňových tiscích Klejchových, můžeme je však identifikovat následovně: "Některé písničky nábožné 1729, 1742", uváděné Koniášem, ztotožňují s písňovým souborem sub g) neb sub j) předchozího seznamu. U Jungmanna V.112b citované Klejchovy "W.G.P. Písně anebo zpěvové duchovní atd. 1715, 1723, 1724, 1725, 1734, 1745" jsou asi totožné s kancionálem sub e) ; pozdějším vydáním tohoto zpěvníku jsou pak zřejmě i Písně, tištěné u J.T. Höchenbergera 1783, které uvádí v souvislosti s Klejchem Páta (str.19 citované studie).

Jak ukazuje uvedený seznam, vyskytují se písně - ať už jednotlivě nebo v celých souborech - téměř u poloviny všech klejchovských tisků; už to svědčí o neobyčejně úzkém vztahu Klejchově k duchovní písni. Pomineme-li knížky s drobnými písňovými přídávky, najdeme tu celkem deset souborů, v podstatě samostatných kancionálků, z nichž většina se objevila v několika vydáních. Nejobsáhlejší mezi nimi je známý kancionál, sestavený samotným Klejchem; vedle toho tu však najdeme i zpěvníky jiných autorů. Zvláštní pozornost věnoval Klejch písním Kašpara Motěšického, tehdy již mrtvého žitavského kazatele (zemřel 1686). Jeho Ruční knížka se samostatným oddílem písní byla vůbec prvním tiskem Klejchovým; jiný obsáhlejší soubor Motěšického pak vyšel - zřejmě mnohokrát - při modlitbách pro muže a ženy (viz č.19 přílohy). Z kancionálu jiných autorů pak vydal Klejch ještě "Pobožného zpívání libé jádro" od slovenského kněze a básníka duchovních písní Jana Blazya. Autory ostatních zpěvníků neznáme; bylo by potřeba podrobnější analýsy, aby se zjistilo, do jaké míry jsou to celky sestavené Klejchem (případně jeho spolupracovníky Peškem, Krmanem ap.) a do jaké míry jsou to hotové písňové kom-

plaxy odjinud přejaté. Stejně pak by bylo nutno prozkoumat, zda jsou jejich texty oproti předloham korigovány, doplňovány atp., nebo zda jsou přejímány beze změny. Teprve pak bychom mohli plně zhodnotit práci Klejcha jako vydavatele písní.

Alespoň částečně však můžeme nahlédnout do dílny Klejcha - editora písní prostřednictvím jím sestaveného Evangelického kancionálu. Tento zpěvník, o němž bylo řečeno, že je "vedle Travnovského Cithary patrně nejdůležitějším svodem duchovní písně českého protestantismu v závěrečné fázi této epochy"^{5/}, vydává Klejch roku 1717 u příležitosti dvoustého výročí lutherské reformace. Nepracoval na něm sám; požádal o spolupráci a pomoc už zmíněného Daniela Krmana. O podílu obou mužů na kancionálu i o postupu Klejchovy vydavatelské práce nacházíme pak konkrétní zprávy v první předmluvě zpěvníku. Krman tu mezi jiným píše o Klejchovi:

"Sebral tedy z rozličných kancionálů a sepsal jistý rejstřík žalmů, chval a písniček duchovních, a nechtěje sám o své újmě do církve boží písniček těch bez přehlédnutí uvést, uctivě prosil, abych jemu v předsevzetí nápomocen byl a co by bylo proti pravidlu víry aneb pravému mluvení a psaní a-

bych napraviti a pokud by možné bylo jména autorů vyhledati a k písničkám jejich připojiti, k tomu i předmluvu, jako Prologum galatum, přidati usiloval."

Z uvedeného citátu je vidět, že Klejch samostatně vybral a sestavil celý obsah kancionálu; v této otázce se s Krmanem domlouval jen na některých detailech^{7/}, náplň zpěvníku byla především jeho dílem. Spolupracovník pak podrobil písni revizi věroučné a gramatické, vyhledal jména autorů a připojil posléze předmluvu.

Už tento pracovní postup ukazuje na mimořádně pečlivou a důkladnou práci Klejcha - editora; nespokojuje se s pouhým přetiskem písni, ale dbá i na věroučné detaily, jazykovou stránku a dokonce i otázky hymnologické (autoři, úvody). A podíváme-li se na výsledek jeho práce, můžeme skutečně prohlásit, že Klejchův zpěvník je jedním z nejpečlivěji vypravených českých kancionálů vůbec. Po dedikačním úvodu následují tu dvě předmluvy; obsahem první - jejímž autorem je Krman - je jednak obvyklá úvaha o důležitosti zpěvu v církvi, jednak přehled evangelických zpěvníků cizích. V druhé předmluvě pak navazuje Klejch přehledem evangelických kancionálů českých. Písni jsou rozděleny na osm dílů a v rámci každého z nich jsou

řazeny abecedně, aby je bylo možno snadněji vyhledat. Kde se podařilo zjistit, uvádí kancionál autora písně, u přeložených kromě toho i překladatele a incipit cizí předlohy. Zvláště je upozorňováno na akrostichické písně, u biblických parafrází najdeme i odkaz na příslušný pramen. Závěrečných rejstříků je také několik: jednak obvyklý abecední seznam incipitů, jednak rejstřík kancionálových oddílů, dále seznam písní, vhodných k příslušným nedělím a svátkům a posléze soupis písní, přeložených z němčiny a latiny s udáním původních autorů a překladatelů. Pro takovou editorskou péči o kancionál můžeme skutečně jen těžko hledat srovnání, a ukazuje nám Klejcha ve světle nejvyspělejšího příznivého.

Tolik ve stručnosti o Klejchovi jako vydavateli písní. Klejch však patří do dějin českého duchovního zpěvu nejen jako editor, ale i jako překladatel a skladatel písní. V právě zmíněném kancionále nalezneme celkem šest textů, u nichž se sám uvedl jako překladatel; je to pět převodů z němčiny a jeden z polštiny (píseň "Mám povolání od Krista" č. 666). Jeho vlastní původní skládání pak zřejmě představuje soubor čtyřiceti tří "Písní duchovních", které připojil roku 1723 ke

spisku Obnovení smlouvy a o rok později ke "Starých lidí koruně" (viz č.5 a 21 přílohy) ; kromě toho pak uvádí své jméno jako autor čtrnácti písní třetího vydání Evangelického kancionálu . Je ovšem možné, že celkový rozsah Klejchovy skladatelské a překladatelské činnosti je ještě širší; to však je už zase otázka konkrétního rozboru literárního. - Původní Klejchova písňová tvorba, jak ji představují zmíněné "Písňe duchovní", byla už podrobena odborné literární analýze a hodnocení.^{6/} J.B. Čapek ukázal, že Klejchova píseň navazuje thematicky i ideově na tradici reformační duchovní písňe české, konkrétně pak na typ českobratrského citění a myšlení.Při tom pak jeho texty vynikají překvapující jazykovou čistotou, dobrou veršovou technikou a ukázněnou a prostou obrazností. Ukazuje se tedy, že Klejch má své čestné místo v pobělohorské duchovní písni i jako tvůrce textů.

Otázku, zda se Klejch podílel na vývoji české duchovní písňe také jako hudebník, můžeme zodpovědět celkem jednoznačně - a to negativně. Mezi Klejchovými tisky nenajdeme ani v jediném případě notaci. Pouze církevní agenda 1734 (příloha č.24) má vypsané melodie některých chorálních

zpěvů převážně recitativního typu: klejchovská provenience právě této knížky je však značně sporná, a všechny ostatní tisky, včetně písní a kancionálů jsou důsledně bez melodií - většinou s odkazy na cizí nápěvy. Příčinou toho by mohly být ovšem překážky čistě technického rázu; u vydavatele, který měl o duchovní píseň tak mimořádný zájem, v tom však můžeme stejným právem vidět i opomíjení hudební složky písní. Dotvrdí nám to pak i prohlídka textů, které Klejch sám složil. U žádného z nich nenajdeme, že "má svou notu" nebo nějaký podobný údaj, jímž se v nenotovaných kancionálech obyčejně naznačovala píseň s původní melodií. Všechny Klejchovy texty mají odkazy k nápěvům cizích písní - ať už německých nebo starších českých; vlastní melodie nepochybně vytvořil. Klejch byl tedy básník, nikoliv hudebník; další zkoumání jeho hymnografické činnosti je proto záležitostí literárních historiků.

Editorstvím a vlastním skládáním však nekončí Klejchův podíl na historii českého zpěvu. Byl také jedním z nejvýznačnějších hymnologů předosvícenské epochy, protože věnoval duchovní písní i zájem analytický a výzkumný. Vždyť už celé zmíněné uspořádání jeho hlavního díla - kancionálu

1727 - bylo podmíněno obsáhlým předchozím hymnologickým zkoumáním; a kniha ve svém celku je vlastně nejen vzorně uspořádaným zpěvníkem, ale i cenným pramenem historických zpráv. Konkrétní hymnologický výzkum Václava Klejcha se soustředil - kromě některých detailů jiných - především na dvě témata: jednak na zjišťování autorů písní, jednak na evidenci pramenů. Všimněme si nyní blíže obou těchto oblastí jeho práce.

Prvým, kdo u nás systematicky začal zkoumat otázku skladatelů duchovní písně, byl Jan Blahoslav; výsledky své práce zanechal ve známém *Rejstříku* z roku 1561, který zachycuje tehdy zjištělné autory písní v bratrském kancionálu. Klejch navázal na tuto práci Blahoslavovu nejen tematicky, ale i věcně; vydal totiž svým nákladem "*Rejstřík starých písní bratrských*", kde uvádí autory jednotlivých písní českobratrských zpěvníků. Tento spis Klejchův se nedochoval; známe ho pouze z přetisku, který vydal necelá tři desetiletí po jeho smrti (1765) v Halle J. Urban. Jak uvádí předmluva, bylo vydání pořizeno podle opisu původního Klejchova tisku. Jeho autentičnost proto není zaručena, můžeme se však domnívat, že odpovídá alespoň v zásadě originálu. Jakým způsobem

Klejch tento rejstřík sestavil, není celkem těžké rozpoznat. J. Urban v téže předmluvě píše, že autor ho "z starých spisů byl vytáhl", a porovnáním s Blahoslavovým rejstříkem zjistíme, že je v podstatě navázáním na tyto výsledky. Blahoslavův spisek byl původně zapsán do akt Jednoty; koloval však i v opisech a kromě toho byly jeho údaje rozepisovány přímo do některých exemplářů bratrských zpěvníků. Klejchovi proto mohl být celkem snadno dostupný jako pramen jeho spisu.

Údaje Klejchova rejstříku se se zprávami Blahoslavovými z velké části shodují - až na to, že má asi o padesát písní méně a liší se některými detaily. Zásadní rozdíl je pouze v celkovém uspořádání materiálu. Blahoslavův rejstřík je obšírnou studií, která předesílá obsáhlý historický úvod o zpěvu Jednoty a řadí pak písně do skupin podle autorů; při tom pak u mnohých skladatelů připojuje zajímavé životopisné a dějepisné poznámky. Klejch vypouští všechnen tento materiál a omezuje se jen na citace písňových incipitů s udtáním autora. Při tom pak neřadí písně do skupin podle skladatelů, nýbrž uvádí rejstřík incipitů, tak jak za sebou následují v bratrských kancionálech a k nim rozepsal skladatele; to je třídění

pro praktickou potřebu uživatelů zpěvníku vhodnější a praktičtější. Takové uspořádání materiálu nám však naznačuje i způsob vzniku Klejchova rejstříku: jeho předlohou nebyl zřejmě přímo Blahoslavův spisek, nýbrž až nějaký bratrský zpěvník s rozpisem blahoslavovských údajů u jednotlivých písní. Totéž pak dosvědčují i zmíněné drobné věcné odchylky od Blahoslava, a posléze i fakt, že některé písně jsou tu citovány s poněkud pozměněnými incipity, jaké najdeme až v poblahoslavovských kancionálech. - Klejchův rejstřík bratrských písní je tedy - jak ostatně v osmnáctém století už ani jinak nemohlo být - v podstatě prací kompilační; přesto však není vyloučeno, že podrobná analýza autorských rejstříků v něm odkryje i leckterý zajímavý detail z poznatků poblahoslavovské hymnologie.

K výzkumu skladatelů duchovních písní však přispěl Klejch i samostatnějším podílem. Tak především se postaral o to, aby jeho kancionál byl opatřen jmény autorů a překladatelů. Jak již bylo řečeno v předchozím, požádal o tuto práci svého pomocníka Daniela Krmana; už to však zůstává Klejchovou zásluhou, že byl iniciátorem takové věci, v tehdejších kancionálech naprosto neob-

vyklé. Můžeme se ale právem domnívat, že Klejch autorské údaje svého spolupracovníka také samostatně rozšířil a doplnil. Porovnáme-li zprávy o skladatelích ve všech třech edicích Klejchova kancionálu, zjistíme, že jich postupně přibývalo. Prvé vydání zachycuje především autory cizích písní a jejich překladatelů; roku 1722 bylo doplněno označení několika skladatelů původních českých skladeb, kromě toho pak nově přidaná předmluva Klejchova přináší určení tvorby Třanovského. Třetí vydání opakuje a částečně opravuje údaje o Třanovském a rozšiřuje zprávy o českých autorech, tentokrát podstatněji než edice předchozí. Krman však, jak můžeme soudit z jeho předmluvy ke K 1717, spolupracoval asi jen na prvé vydání kancionálu; říká tu totiž, jak musel pro nedostatek času spolupráci s Klejchem odkládat, a z jiné jeho zmínky vysvítá, že už ani neviděl definitivní verzi zpěvníku, jak šla do tisku.^{7/} Tím méně pak se dá předpokládat nějaká další jeho spolupráce na přípravách pozdějších vydání. Můžeme mu proto přisoudit především autorské zprávy v prvé vydání kancionálu a prováděné doplňky v následujících edicích je možno přičítat hlavně Klejchovi. To nám pak může do-

svědčovat i povaha samotných autorských údajů. Prvé vydání sleduje především autory cizí evangelické produkce v kancionále; a právě Krman sám byl zřejmě se zahraničním zpěvem evangelickým obeznámen detailněji, protože podává v předmluvě přehled evangelických zpěvníků evropských a sám mimo to písně z němčiny překládal. Druhé vydání označuje nově především písně Jana Táborského a Klimenta Bosáka; Klejch se pak právě v této době probírá starými českými kancionály, a zrovna Bosák a Táborský jsou jedněmi z nemnoha autorů, jejichž písně byly ve starých českých kancionálech přímo označovány jménem. Posléze pak třetí vydání rozšiřuje zprávy hlavně o skladby Klejchovy a jména bratrských autorů - což zase ukazuje k samotnému Klejchovi, autoru rejstříku bratrských písní. Můžeme tedy shrnout, že Krman zřejmě zjišťoval hlavně tvůrce cizích písní, Klejch pak doplňoval autory původní české produkce, zvláště starší. Zcela nesporné je posléze Klejchovo samostatné zkoumání otázky, které písně složil Jiří Třanovský; o tom však až v následujících řádcích v souvislosti s jeho Historií kancionálů.

Tolik o Klejchově podílu na průzkumu autorů duchovních písní. Jak je vidět, má na tomto poli

značné zásluhy, a jedině Jan Blahoslav se mu může ve starší době rovnat intenzitou zájmu o toto hymnologické thema.

Druhým hlavním polem Klejchova hymnologického průzkumu je - jak už bylo řečeno - evidence pramenů duchovní písně. Výsledky této práce uložil Klejch do předmluvy druhého a třetího vydání svého zpěvníku, do "Historie o vydání kancionálů v národu českém", která je hlavním thematem našich stránek. Existence této předmluvy nebyla dějinám literatury věci neznámou; zato však zůstal téměř nepovšimnut fakt, že Historie kancionálů je jen jedním článkem v serii Klejchových bibliografických studií, které tvoří vzájemně se doplňující celek. První takovou stať vydal Klejch roku 1720 jako obsáhlou předmluvu k svému vydání Nového zákona; zde sleduje podrobně historii českých edic Písma svatého - jak celých biblí, tak samostatných vydání Nového zákona. Dalším bibliografickým přehledem je naše Historie kancionálů z let 1722 a 1727; po ní pak zpracoval obdobným způsobem dějiny vydání českých katechismů v úvodu lutherského katechismu 1727 (číslo 20 přílohy), a posléze u Langhansovy Postilly z roku 1734 najdeme Klejchovo "Krátké oznámení o vynalezení u-

mění impressorského a o vydání postil a kázání v jazyku českém, též o shromažďování slavných bibliothek". (Jak je vidět, obsahuje tato předmluva kromě historie postil i dvě zajímavá témata jiná.) K uvedenému materiálu bychom pak mohli přičíst ještě předmluvu ke Konfesi augšpurské z roku 1720, která je spíše obecného typu, zmiňuje se však v několika odstavcích též stručně o předchozích edicích konfese; drobné bibliografické údaje pak nalézáme i v jiných jeho předmluvách. - Kromě těchto dochovaných děl měl Klejch v plánu ještě jedno téma - totiž historii vydání českých modlitebních knih. Píše o tom roku 1734 v závěru své historie postil: "A jestliže mne můj Bůh života prodlí, tehdy ještě i o vydání mnohých v českém jazyku modlitebních knih všem milovníkům toho posloužiti přislibuji..." K této práci se však už Klejch nedostal; umírá tři roky nato.

Z uvedeného přehledu je vidět, že Klejch usiloval systematicky o zpracování historie všech hlavních oblastí náboženské literatury české, a že také opravdu většinu svého plánu uskutečnil. Souhrn těchto jeho statí pak představuje cenný historicko-bibliografický pramen, který tvoří

protějšek k proslulému Klíči a Indexu jesuity Koniáše. Klejchovy práce vznikají v téže době a mají proto stejnou hodnotu pramene dvěstě let starého. Zahrnují užší repertoár knih než jesuitské indexy, zato však je předčí věrohodností a přesností údajů - právě proto, že to jsou práce, sestavované především se zřetele odborně bibliografického. Už ze zběžné prohlídky Koniáše zjistíme, že o řadě spisů psal jen z doslechu a neměl je ani v ruce. Klejch naopak u každé této své studie výslovně uvádí, že se zmiňuje jen o těch edicích, které mu byly přímo dostupné. Totéž pak říká v závěru své historie postil z roku 1734, kde vzpomíná souhrnně na své historicko-bibliografické práce: "Toto krátké poznamenání českých biblí, Nových zákonů, kancionálů i katechismů a nyní postil jen těch se edicí stalo, které z částky v svých rukách mám a některé jsem jinde spatřil." Klejchovi tedy zřejmě sloužila při práci především jeho vlastní knihovna (podle Peška měl na 400 svazků), a tento materiál si pak doplňoval knihami, se kterými se setkal na svých cestách; občas si přibírá také údaje literatury (předmluvy kancionálů ap.), takovéto zprávy "z druhé ruky" však tvoří v jeho

studiích naprostou menšinu. - Oproti Koniášovi jsou pak Klejchovy bibliografické údaje i značně podrobnější: tak na př. u biblí uvádí nejen rok vydání a editora, ale i formát, typy písma, roz-
třídění obsahu, obšírné citace titulů ap. - Tím vším tvoří Klejchovy "Historie" cenný pramen k dějinám české knihy a jejího vydavatelství; za-
tím co však Koniášovy seznamy jsou běžně užívaným pramenem, nebyla kupodivu Klejchovým bibliogra-
fickým pracem věnována podrobnější pozornost.⁸⁾

Tolik k celkovému rozsahu a charakteru Klej-
chových bibliografických studií; vraťme se nyní k oné jejich součásti, která je předmětem našeho zájmu, k "Historii o vydání kancionálů".⁹⁾ Podle slov samotného autora byl podnětem ke vzniku této stati úspěch jeho první bibliografické studie o dějinách českých biblí; rozhodl se proto " podobnou historii sepsati o vydání kancionálů v ná-
rodu českém, aby známo bylo, že Čechové i v Pís-
mě svatém i v písnech svatých zvláštní zalíbení měli.." (viz začátek Historie). Podnět však vyšel zřejmě i odjinud. Ke kancionálu Klejchovu, vyda-
nému 1717, připojil spoluautor D. Krman obšírný úvod; kromě jiného tu pojednává i o vydávání e-
vangelických zpěvníků u různých evropských náro-

dů. Bylo proto zcela přirozenou myšlenkou rozšířit tento výčet i o přehled kancionálů českých - zvláště když už tu byly zkušenosti s prací podobného typu. Klejch proto připojuje v druhém a třetím vydání svého zpěvníku ještě druhou předmluvu na toto thema. Tak vznikl na svou dobu neobvyklý přehled protestantských kancionálů, který dával majiteli zpěvníků jak informativní poučení o cizí produkci, tak detailní zprávy o edicích domácích.

Klejch věnoval sestavení Historie českých kancionálů zřejmě značné úsilí. Nespokojil se s první verzí, tak jak vyšla roku 1722; postupně doplňoval a opravňoval své znalosti a v edici 1727 vydal druhé, podstatně rozšířené znění. (Že nevylučoval ani případné další doplňky, svědčí závěr Historie: "Jestliby pak v čem se komu žádosti nestalo, prosím v dobrou stránku to obrátiti a mně časem svým laskavě na vědomí dáti, snad by se to budoucně ponapravití mohlo.") Takovéto druhé přepracování nenajdeme u žádné z ostatních zmíněných bibliografických prací Klejchových; i to svědčí o mimořádném zájmu, který ho poutal k oblasti duchovního zpěvu.- Historie kancionálů vznikala podobným pracovním postupem jako ostat-

ní přehledy: základem byly zpěvníky, které měl autor "před rukama", tedy přímé prameny. Mimo to však čerpal - jak většinou také sám v textu připomíná - z některých kancionálových předmluv. Vedle některých detailů je to především předmluva Komenského kancionálu a Třanovského Cithary, z nichž cituje některé souvislé části; kromě toho pak bez udání pramene přejímá celý úsek z předmluvy bratrských zpěvníků: je to ona úvodní partie o počátcích duchovního zpěvu v Čechách od Jana Husi do vydání ivančického kancionálu. Vedle předmluv kancionálů pak Klejch na některých místech odkazuje k obecně historické literatuře - Komenskému, Veleslavínovi a jiným; takovými odkazy, svědčícími o jeho pozoruhodné sčtetlosti, proplétá ostatně i bibliografické studie ostatní.

Tolik o podnětech a způsobu vzniku Klejchovy historie kancionálů; nyní k jejímu obsahu. Klejchova stať je rozdělena na devět paragrafů; z nich první jedná o počátcích bratrského zpěvu až do Bílé hory, druhý o kancionále Komenského, třetí až pátý o německých a polských edicích bratrských zpěvníků, šestý o bratrských a příbuzných žalmových parafrázích. V další kapitole jsou probrány kancionály českých utrakvistů počínaje Mi-

řínským, sedmá sleduje exulantské zpěvníky české, osmá slovenské evangelické kancionály a devátý odstavec je obecným shrnutím a závěrem. Tento výčet nám pak ukazuje i celkový charakter a zaměření Klejchovy práce: není to všestranný pohled na české zpěvníky, nýbrž přehled kancionálů evangelických. Katolická produkce je tu důsledně opomíjena; pro šestnácté století zcela právem, protože tehdy tvoří zcela nepodstatnou složku kostelního zpěvu, ze 17. století však tím vypadá řada vývojově důležitých kancionálů: Rozenplut, Hlohovský, Holan, Šteyer, Božan a jiné. O evangelických zpěvnících však je zato pojednáno dosti obšírně, a některým oblastem autor věnuje i zvláštní zájem.

Klejch byl dědicem a pokračovatelem odkazu Jednoty bratrské; je proto přirozené, že v rámci českého nekatolického zpěvu věnuje mimořádnou pozornost kancionálům Českých bratří. Jimi pro něho začínají dějiny české kostelní písně a bratrským edicím dává více než třetinu celého výkladu. To je ovšem zcela ve shodě se skutečným významem zpěvu Jednoty a Klejchův stranický pohled není v tomto případě žádným zkreslením objektivní skutečnosti. - Druhou oblastí, které Klejch věnuje

mimořádný zájem, je pak zpěv slovenských evangelíků, především Třanovského Cithara sanctorum. Tato zvláštní pozornost Třanovskému souvisí s celým zaměřením Klejchovy kulturní práce i s povahou a osudy jeho vlastního kancionálu. Jak již bylo na jiném místě řečeno, měl Klejch úzké styky se světem slovenských evangelíků; na Slovensko rozprodával mnoho ze své knižní produkce, odtud čerpal i řadu materiálů a poznatků ke své práci. Zvláště ve své hymnologické činnosti pak navázal podstatně na zpěv slovenských evangelíků. Předlohou jeho kancionálu byla totiž kromě exulantských a německých zpěvníků především Třanovského Cithara, z ní přejal většinu jejích písní. Klejchův kancionál proto nabyl velké obliby a rozšíření také na Slovensku, a jelikož právě v letech jeho vydání Cithara Třanovského nevycházela, stal se na čas přímo její náhražkou. Pozdější vydání Transoscia pak dokonce začaly zase naopak čerpat z Klejcha, který se tak stal prostředníkem písňové oblasti české a slovenské.^{10/} Tento úzký vztah k Cithare nám vysvětluje i mimořádnou pozornost, kterou Klejch věnoval ve své předmluvě Třanovskému a jeho dílu. Osmá kapitolka přináší výsledek podrobného a pracného hymnologického

zkoumání - nejen cenný soupis všech edic Cithary, ale i konkrétní zjištění původní písňové tvorby Třanovského. Jsou tu rozlišeny jednak vlastní jeho skladby, jednak překlady z němčiny a latiny, speciálně pak i překlady z Lutherovy duchovní poesie.

V předchozích řádcích už bylo uváděno, že průzkumem autorů písní pro svůj kancionál pověřil Klejch D. Krmana. Vystává proto otázka, zda není i zjištění Třanovského tvorby v Klejchově předmluvě dílem tohoto spoluautora. Mocko ve své transciiovské monografii vyslovuje názor, že základem tu byly výzkumy Krmanovy, které Klejch přejal a rozmnožil. To je zřejmě nejpravděpodobnější řešení; můžeme však k němu dodat, že Klejchův podíl byl v této práci pravděpodobně daleko větší - ne-li zcela samostatný. Poukazují na to už formulace zmíněných míst, v nichž Klejch mluví celkem jednoznačně o určení Třanovského tvorby jako o výsledcích své práce. Těžko můžeme totiž předpokládat, že by se opovážil chlubit výsledky svého spoluautora. Ke Krmanovi, vysokému církevnímu hodnostáři, měl vztah nejvýš uctivý, znásobený ještě vděčností za jeho pomoc; a bylo celkem samozřejmé, že zpěvník, který byl Krmanovi ve všech

třech vydáních dedikován, se mu také dostane do rukou. Kromě toho se pak určení Třanovského tvorby vyskytuje až ve druhém a třetím vydání zpěvníku; a uváděli jsme už v předchozím, že Krman se nejspíše účastnil jen příprav prvního vydání 1717. Že se pak Krman sám nijak blíže otázkou Třanovského autorství nezabýval, může nám posléze naznačovat i rejstřík písňových překladů v prvním vydání; mezi překladateli tu není ani jedenkrát uveden Třanovský, ačkoliv jeho překladů tu byla celá řada. Je pravděpodobné, že kdyby byl Krman sledoval tuto otázku, objevilo by se mu alespoň několik údajů už v této první verzi rejstříku, který byl nepochybně ještě cele jeho dílem. - Průzkum Třanovského tvorby, jak je uložen v osmé kapitole naší Historie, reprezentuje tudíž především výsledky Klejchovy. Je to pak jedna z nejdůležitějších součástí jeho hymnologického odkazu - vlastně první práce na toto thema, počátek dnes už obsáhlého bádání tranosciovského. Klejchovy závěry byly pozdějšími badateli pochopitelně opraveny a zpřesněny; vytvořily však základ, z něhož vyšla další práce na tomto thematu.

Takováto podrobná analýsa jednoho zpěvníku nebo speciálního hymnologického problému je ovšem

jen výjimečným příkladem v Klejchově nepřiliš rozsáhlé Historii. Podíváme-li se na dílko jako celek, zjišťujeme na první pohled, že jde v podstatě o bibliografickou studii, která podává přehled o roku vydání, formátu, místu vydání a celkovém charakteru jednotlivých zpěvníků. V takovém případě nás pak ovšem bude zajímat nejen obsah studie, ale i úplnost a přesnost jejich údajů. - Klejch, jak už bylo řečeno, opomíjí kancionály katolické; i jeho výčet zpěvníků evangelických je však pochopitelně jen výběrový. Vyplývalo to už ze způsobu celé práce, protože úmyslně zachycoval jen tisky, které mu byly přímo dostupné; v závěru studie sám říká, že neuvedl "mnohé edice, které před rukama nebyly do jich linie ani se nepoložily, jako kněze Valentina Polona, Jana Sylvana a Opsimatoša, také Jana Mepistupila, Petra Kelčického, taktéž i některé bratrské etc. A kdoby takové pro jich množství v šechny náležitě popsati mohl!" Přesto však tu Klejch shromáždil množství údajů skutečně obdivuhodné: je tu vypočítáno celkem 110 kancionálů! Při tom pak uváděné údaje jsou neobyčejně přesné a jen v jednom nebo ve dvou případech tu zjistíme drobný omyl v letopočtu. Snad nejcennější a nejpo-

drobnější je seznam vydání Transcicia do roku 1711 - věc celkem pochopitelná po tom, co bylo uváděno v předchozím. Klejchův soupis nebyl v tomto bodě dodnes překonán ani rozšířen a naopak se z něho dovídáme i o edicích stále ještě neobjevených. Značně úplné jsou též soupisy bratrských kancionálů, edic Strejcových žalmů, zajímavé podrobnosti obsahuje i kapitola o exulantských zpěvnících žitavských. Celkově pak můžeme říci, že Klejchova Historie uvádí většinu hlavních evangelických kancionálů od šestnáctého do počátku osmnáctého století; to je jistě nevšední důkaz znalostí i péle autorovy.

Z toho, co bylo právě uvedeno o obsahu i způsobu zpracování Klejchovy Historie, vysvítá už současně i její význam pro dnešní hymnologické bádání. Ukazuje nám především, kolik z ohromného dědictví české kancionálové literatury bylo dostupno a znémo na počátku osmnáctého století; byla to oblast značně rozsáhlá a svědčí o neobyčejné síle tradice českého evangelického zpěvu. Klejchovy údaje nám však také pomáhají při určování známého materiálu. Výčty edic určitých zpěvníků, které se shodují s dochovanými řadami, jsou důležitým dokladem pro úplnost našich pramenů; tak

je tomu na př. u zpěvníků Miřinského a jinde. Kromě toho nám pak zprávy Klejchovy doplňují některé drobné vydavatelské údaje, které dnes už nemůžeme zjistit pro defektnost dochovaných exemplářů. Dále pak se z jeho historie dovídáme i o existenci některých kancionálů dnes už ztracených; ^{11/} posléze pak je tato studie i příspěvkem k některým speciálním otázkám tranosciovským, jak už o tom bylo pojednáno v předchozím.

Klejchova Historie však tvoří i významný článek v dějinách našeho hymnologického bádání. První obsáhlou českou prací, která se zabývá historií českého duchovního zpěvu, je vlastně Registrík autorů bratrských písní Jana Blahoslava. Klejch je určitým navázáním na toto dílo především kapitolkou o písních Třanovského. Svým celkovým charakterem i obsahem se však jeho historie blíží jiné, mladší práci z dějin českého duchovního zpěvu, totiž známé Jirečkově Hymnologii; zde najdeme obdobný přehled českých kancionálů - sice obsírnější, ale všímající si v podstatě týchž faktů. Klejch je tedy o půldruhého století starším předchůdcem Jirečkovým; a ten také dokonce ze zpráv Klejchových vydatně těžil, takže v jeho Hymnologii najdeme i úryvky přímo přejaté

z Historie kancionálů.

Klejchova studie však není prací, jejímž cílem bylo jen historické poučení jako takové. "A to jsem proto učinil... aby každý z toho věděti mohl, kterak nám Pán Bůh skrze tyto vysoce učené muže veliký poklad shromáždil, jehož sobě nad zlato a stříbro vážiti máme"-tak píše Klejch o svých bibliografických pracech ke konci života. V epoše "temná" má poukazování na slavnou minulost českého národa i význam buditelský; a to bylo i účelem Historie kancionálů. Proto se tu také hned na počátku zdůrazňuje, jak Čechové první ze všech národů v Evropě tiskli bibli, jak mimořádnou zásluhu mají i v oblasti duchovního zpěvu. A nejen na zásluhy českého národa na poli knižního vydavatelství je tu upozorňováno. Z Klejchovy Historie, napsané v době vrcholící germanisace české kultury, zní i chvála a obhajoba češtiny: obšírná citace z Komenského v druhém odstavci připomíná, jak "hojný, ozdobný, ušlechtilý i spanilý" je český jazyk - řeč, které "krom jazyka řeckého a latinského žádný se jiný pod nebem v hojnosti a ozdobnosti vyrovnati nemůže". Tím se stává Klejchova Historie o vydání kancionálů v národu českém i součástí onoho proudu naší kultury,

který pomáhal udržovat a posilovat české národní vědomí v období pobělohorském.

Shrneme-li vše, co bylo v předchozích řádcích řečeno o Klejchově práci hymnologické a hymnografické, musíme uznat, že jeho podíl v této oblasti je překvapivě obsáhlý a přínosný. To platí i pro Klejchovu činnost v ostatních oborech, jak tu byla alespoň stručně připomenuta. Pravda - Klejch není pochopitelně osobností, která by se mohla rovnat velkým zjevům české pobělohorské emigrace; jeho odkaz však nepochybně skrývá víc, než se na první pohled zdá a než je také obecně známo. O Klejchově vzdělání a studiu nevíme nic konkrétního; byl původem sedlák a všechny své znalosti jazykové a historické i literární techniku získal zřejmě jako samouk. Tím pozoruhodnější je jeho životní dílo.

P o z n á m k y k ú v o d n í s t a t i

1) Literatura o Klejchovi:

G.F. Otto: Lexikon der...oberlausizischen Schriftsteller und Künstler... Görlitz 1800 - 1803. Bd. 1-3. (O Klejchovi str. 278-80, díl II. sv. 1.)

M. Pescheck: Verdienste Zittauer Männer um die Erhaltung evangelischen Glaubens in slavischen Landen. Neues lausitzisches Magazin XX, 1842, str. 374-8. (O Kl. v podstatě podle Ottova Lexikonu)

K.G. Morávek: Geschichte der böhmisch-evangelischen Exulanten-Gemeinde in Zittau. Zittau 1847. (O Klejchovi na str. 101-2)

Ch. Ad. Pescheck: Die böhmischen Exulanten in Sachsen. Leipzig 1857. (O Klejchovi str. 112)

F.A. Slavík: Z doby před naším vzkříšením. Osvěta 1874, str. 611-13.

J. Jireček: Rukověť k dějinám literatury české do konce XVIII. věku. Praha 1875-6, díl 1-2. (O Klejchovi díl I. str. 352)

J. Mocko: História posvätnéj piesne slovenskej a história kancionálu.

Liptovský sv. Mikuláš 1909-12, sv. 1-2. (O Klejchovi díl II. str. 84-5; též v textu)

J. Páta: Václav Klejch Lažanský. Reformační sborník VIII, 1941, str. 82-101. (Též separát)

J. B. Čapek: Pěvec od Růžového paloučku. Český časopis filologický I, 1942. (Též v knize "Záření ducha a slova", Praha 1948)

Nejsou tu zachyceny drobnější články kompilačního charakteru, jež vesměs opakuji údaje uvedené literatury (některé z nich viz ve studii Pátové), a zmínky v příslušných dějinách literatury a naučných slovnících. O seznamech Klejchových tisků viz přílohu.

- 2) To platí i pro dosud nejobsáhlejší klejchovskou biografii Pátovu, které se podařilo obohatit naše znalosti spíše o zprávy o Klejchových předcích a potomcích, než o Klejchovi samotném.
- 3) - J. B. Čapek ve své Československé literatuře toleranční označuje přátelství Klejchovo s Krmanem přímo za symbol česko-slovenského společenství v oné době, a říká o něm, že mělo "pro česko-slovenský duchovní život první poloviny osmnáctého století takový význam, jako přátelství Palackého s Šafaříkem v první polovině století devatenáctého" (str. 37 prvního dílu)
- 4) U některých zde uvedených písňových tisků není klejchovská provenience nesporná; k tomu viz přílohu.

- 5) Zđ.Kalista: České baroko. Praha 1941. Str.336
- 6) viz citovanou stať J.B.Čapka "Pěvec od Růžového paloučku".
- 7) Krmanova předmluva: "...Já pak jinými pracemi a nesnadnostmi obklíčen jsa... mohl sem poněkud vylouvat se a té práci se zpěčovati..." (totiž připravám zpěvníku). - K otázce spolupráce dále úryvek: "Více písniček bylo by se mělo měnití a některé mohly by vynechány býti, nicméně že starodávni jsou a známé, zanechány byly bez přeformování, které mohlo by býti s pohoršením mdlých, zvláště když sám kolektor za ně se přimlouval. Co on k těm ode mne korigovaným přidal vzdálen jsa, věděti nemohu."
- 8) Pokud je mi známo, byl vydán pouze úryvek o dějinách knihtisku z Klejchovy historie postil (A.Dolenský: Václava Kleycha zpráva o vynálezu knihtisku z roku 1734. Praha 1932) a zkrácenou formou přetištěna předmluva Konfese 1720 (A.Císařová-Kolářová: Nebeský Těšín. Kostnické jiskry XXI, 1939, str.28-9). Nepřímo by sem pak patřil ještě otisk předmluvy J.T.Elstnera k hal-lské bibli 1766, která je navázáním na studii Klejchovu. (Vydal ji C.Kunštátský v Novém Jičíně 1931 pod názvem "Zpráva historická o rozličných i rozdílných vydáních jako celé bibli svaté tak též i nového zvláště zákona..")
- 9) Z některých vět literatury (ku př. u Páty na str.8,20) by mohla vzniknout pochybnost, zda Historie není spíše dílem Krmanovým. Jde tu však jen o zběžné formulace, týkající se prvé předmluvy kancionálu. Není nejmenšího důvodu, proč o autorství Klejchové pochybovat: sám

práci výslovně za své dílo uvádí, má řadu obdobných studií jiných atd.

- 10) O vztahu Klejchova kancionálu k Třanovského Cithaře zde podle citované tranosciovské monografie Mockovy. O tomto tematě též J. Durovič: Evanjelická literatura slovenská do tolerancie, Turč. sv. Martin 1940.
- 11) Konkrétní jejich výčet je možno zjistit z třetího oddílu studie, kde jsou ztracené a dnes už nedostupné kancionály výslovně označeny.
- 12) Rukopisná předloha měla řadu chyb; pro tisk ji upravil J.Th.Elsner, který byl tedy vlastním redaktorem nového vydání rejstříku. (Viz ČČM 1922, str.286-7)

II.

"Historia o vydání kancionálů v národu českém"

(edice textu)

Historia o vydání kancionálů v národu českém

Laskavému čtenáři pozdravení.

/str.33/

§ 1. Poněvadž v předmluvě Zákona nového, léta Páně 1720 in 12mo vytištěného, Historia o vydání Písma svatého v českém jazyku zalíbila se mnohým, umínilsem i nyní podobnou historii sepsati o vydání kancionálů v národu českém, aby známo bylo, že Čechové i v Písmě svatém i v písních svatých zvláštní zalíbení měli. Jakž svědčí J.A.Comenius aneb Komenský, že mezi všemi národy v Evropě po vynalezení impressorství nejprve Biblí svatou v svém jazyku tisknouti dali, totižto léta Páně 1488 v Praze. Vid. Comenii disciplinae ordinisque ecclesiastici Fratrum Boemorum (qui est in Buddei Historia Fratrum Bo. edit. Halae in 4.1702) p. 20 § 69. Ta pak Biblí od svatého Jeronýma, v Dalmáci narozeného a potom v Betlémě přebývajícího, té-

měří 1100 let prvé nežli tištěna byla do slovanského dalmatského jazyka přeložená, že ještě až dosavad v Dalmáci se chovala, jakž Olomucensis, Cromer lib. I. cap. 15 Bucholcer až Veleslavín Kalendáři pag. 509 zprávu dávají. Čechové též při skládání písní žádné práce a žádného nákladu nelitovali. A toto jejich dílo nejvíce se začínalo za času Mistra Jana Husí a /str.34/ učedníků jeho. Nebo i Hus písně skládal, jakž svědčí ta píseň jeho o Večeři Páně: Ježíš Kristus náš spasitel etc, i učedníci jeho čistého učení bližší písně od otců a předků svých skládané shledávali, shromažďovali a kancionál, tak jakž z počátku pro úzkost církve mohli, tisknouti dali.^{1/}

Po nich Bratr Lukáš, rodič a bakalář pražský, nato se snažil, aby tu knihu písní zprávnější a větší vydal, kterouž i také tisknouti dal.^{2/} Ale poněvadž mimo jeho vůle některé písně vypuštěné a některé pozměněné byly, tedy on opět začal znovu spolu s jinými takové písně na-

pravovati i některé znovu skládati; avšak ale že té práce nedokonal, smrtí jsa zachvácen, potom jiní ji dokonali^a okolo léta 1541 v Praze u Pavla Severina z Kapí Hory k imprimování dali, církve pak potom jedněch dvaceti let ji užívala. Potom před rokem 1543 v Litomyšli ten výš připomenutý kancionál znovu vytištěn byl.^{3/} Item léta 1561 in folio v Polště na zámku Šamotulách tištěn kancionál od Alexandra Oujezdeckého z Litomyšle nákladem hraběte Lukáše z Gorky, pána na témž zámku, kterýž také jemu připsán byl. Kterýž v společnosti užívali jako předtím v Praze a v Litomyšli tištěný. Item léta 1564 in folio znovu v témž způsobu tisk- /str.35/ nouti dali. Item bez poznamenání roku vytištěn byl také malý kancionál in 12. pro lidi počestné podle velikého kancionálu, toliko 187 nejpřednějších písní v sobě obsahující.^{4/} Item bez poznamenání roku vytištěn byl od Bratří malý kancionál in 8vo, obsahující v sobě 247 písní.^{5/} Item Jan Táborský složil léta 1554 a 1568 etc. některé písně k času mornímu, vytištěné u

Jiříka J. Dačického.^{6/} Item léta 1576 in folio, v témž způsobu jako předtím roku 1561 ta jejich práce vytištěna byla. Item in folio, v témž způsobu, jen toliko že kolumny nejsou po stranách ciráty okrášlené a při začínání každého dílu figuramiozdobené jsou.^{7/} Léta 1580 in 4to Šimon Lomnický, správce školní v Řečici Kardašové, (muž učený, náboženství římského, jehožto i jiné mnohé spisy se nalézají) vydal zpěvy na evangelia nedělní a jména lidí v stavu povýšených. Item léta 1595 in 4to vydal též Šimon Lomnický Kancionál historický na svátky obzvláštní v roce, obsahující v sobě život některých svatých. Item léta 1581 in folio též od Bratří v tom způsobu jakž léta 1561 kancionál od nich vydán byl. Item léta 1594 in 4to v témž způsobu. Item léta 1598 in 4to. Při těchto pak výše poznamenaných bratrských edicích od roku 1561 vydaných jedinstevná se předmluva nalézá. Item léta 1615 in folio, s konkordancemi a/str.36/ s připojením žalmů i nové předmluvy. Item léta 1615 in 8vo vydali některé staré a

nové písně pohřební. Item léta 1618 in 4to vyšel kancionál bez konkordancí s žalmy etc. jako 1615 vydáno bylo.

§ 2. Na potom pak in exilio, léta 1659 28. března in 12. Jan Amos Komenský (rodem ze vsi Komny panství světlovského při Uherském Brodu z markrabství moravského) vydal kancionál s žalmy; muž vysoce učený a v českém jazyku výborně vybroušený, kterýžto milovník jsa jeho znamenitý, takto o něm v předmluvě té edicie píše: "Jazyk náš český za zvláštní ozdobu (nad Poláky, Němce, Francouze a všecky nynější v Europě jazyky) toto míti může, že metrum užívati může jako Latinicia Řekové, dlouhé syllaby k dlouhým notám dávajíc, krátké ku krátkým, aby jak se řeč vypovídá mluvením, tak se i zpíváním vypovídala. Filadelffus pak v třetím kázání na den seslání Ducha svatého napsal, že "ve všem světě krom hebrejské, řecké a latinské řeči pěknější a sumovnějši mluvy žádný národ nad Čechy nemá." Tím způsobem Sixt z Ottersdorfu a Jan Kosořský v před-

mluvě na knihu Život Adamův nazvanou písí, že "přirození Čechové, majíce svůj jazyk tak hojný, tak ozdobný, tak ušlech- /str.37/ tilý i tak spanilý, jemuž (krom jazyka řeckého a latinského) žádný se jiný pod nebem v hojnosti a ozdobnosti vrovhati nemůže. Kterýž mimo způsob jiných jazykův má své netoliko declinationes a conjugationes: ale má také numeros, (dualem) distinctiones, sexus, ba i participia v se pojímá a těmi všemi věcmi bez přídavek a pomoci všech artikulův (čehož jazyk německý s jinými dovésti nemůže) svou hojnost a ozdobnost tudy pronáší."

§3. A tyto české písně iu Němců oblíbení našly, nebo Michal Weiss, kterýžto nábožný a učený mnich z Nissy z Slezska byl a potom z lásky pro pravdu do Čech se obrátil a k Bratřím se připojil; a tam v Landškroně a Fulneku německé církve kazatelem byl; od Bratří pak po třikráte k D. Lutherovi v legaci vyslán a od něho jakožto německý poeta milován i chválen byl; na radu Lutherovu českých písní oko-

lo půl druhého sta do němčiny přeložil (o čemž J.A.Komenský v kancionálních 1659 a 1661, též Oliari Lieder-Schatz in 4to p.23 správu dávají); a léta 1535 v Bole-slaví nad Jizerou tlačití dal,⁸⁾ kteréž císaři Ferdinandovi připsali. Item léta 1539 v Ulmu u Jana Varniera tlačené byly. Item léta 1564. Item léta 1566 in quarto s konkordanciemi od Michala Tham, /str.38/ Jana Jeletzského, Petra Herberta Fulneckého císaři Maximiliánovi druhému připsané byly. Item léta 1580 v Nyrnberku. Item léta 1596. Item léta 1606 v Moravě vytištěné byly a tato edicí mezi těmito jest nejdokonalejší.

§ 4. Item léta 1639 v vyhnanství polském Lešně vytištěné v německém jazyku byly. Item léta 1661 12.Jul.in 8vo Jan A.Komenský v Amsterdamě tisknouti dal, jehož titul tento jest: Kirchen - Hauss- und Hertzens-Musica, obsahující v sobě staré i nové písně na tři díly rozdělené, v 1. dílu žalmy svatého Davida. V 2. dílu duchovní písně M. Jana Husi a jeho

následovníků, kteréž Michal Weiss a jiní nábožní muži do němčiny přeložili. V 3. dílu D.M. Luthera a jiných obzvláštních mužů v německé zemi.

§ 5. Taktéž i do polského jazyku. Léta 1554 in folio K.Valentin z Brzozeva celý kancionál český přeložil a Zikmundovi Augustovi, králi polskému, připsal. Jehož titul starou polštinou tento jest: Cantional albo księgy chwal Boskich, to iest Piesni duchowne s czeského jazyka na polski przez X. Walentego z Brzozova nowo przelożone. U Krolewcu Pruskim MDLIIII. /str.39/

§ 6. Tito bratři netoliko množství nábožných písní naskládali, ale také následující jiných národův Žalmy svatého Davida léta 1587 skrze K. Jiříka Strejce, zábřeského konseniora, v rytmy uvedli. Kteréž mnohokrát tištěné byly, též léta 1590 in 12. Item léta 1596 in 12. Item léta 1598 in 12. Item léta 1610 in 12. Item léta 1614 in 12. Item léta 1618 in fol. na čtyry hlasy. Item léta 1620 in 18.

Item léta 1630 in 32. Taktéž při výš psaných českých kancionálích, totiž 1615 in folio a 1618 in 4to, též 1659 in 12. Taktéž i léta 1620 in 4to při kancionále od evangelíků vydaném. Item léta 1590 in 8vo David Crinitus Nepomucanus z Hlaváčova uvedl žalmy pod známé noty. Item léta 1596 in 12. K. Jakub Molissa Krtský uvedl žalmy pod písení noty. I jiní také národové předtím i potom, oblíbující melodie jejich, v rytmy je uvedli, totižto do francouzského Theodorus Beza a Clement Marot; do vlaského Jan Deodatus; do englického Tomáš Sternhold; do holandského Petr Datenus a pán z Aldengunda Filip Marnix, do německého Ambrosius Lobwasser (a po něm ještě mistrovněji Martin Opitus) a do českého K. Jiřík Strejc konsenior, do polského K. Matěj Rybinský senior, do uherského Albertus Molnár. O čemž J. A. Komenský 1659 v předmluvě svého kancionálu/str.40/ a Zwittinger in Hungaria Literata píše.

§6. Taktéž i evangelíci své zpěvy množstvíkrát tisknouti dali, totiž: kněz

Václav Miřínský, kterýž okolo léta 1492 život svůj dokonal, složil na staro- i novozákonní Řeči písně, z nich některé po jeho smrti léta 1522 Mikoláš Konáč u Bílého lva, a léta 1531 Pavel Severín v Praze vytiskli. Napotom léta 1567 in 8. Jan Táborský ty jeho písně spolu shromáždil a skorigoval, i ty písně, které ještě prvé tlačené nebyly, na svůj náklad v Praze u Markéty Kozlové tlačití dal. Item 1577 in 8. podruhé v témž způsobu jako 1567 tlačené byly. Item V. Miřínský složil písně na nedělní epištoly a evangelia přes celý rok; k nimž sou též nazad připojené písně Jana Táborského a jiných starožitných učitelů, kteréž léta 1590 in 4to vytištěné byly. Item léta 1554 in 8. Holomouci u Jana Günthera vytištěné byly Písně vnově složené a sebrané. Léta 1572 dne 2. srpna in folio Jan Vorličný novo-pražský Žaltář svatého Davida v rytmy pod jednu notu jednácte syllab uvedl, k nim připojil písně na slavnosti a svátky svatých, kteréž císaři Maximiliánovi druhému byl připsal

a v Praze u J. Melantricha z A. tiskno-
ti dal. Item léta 1572 in 4to vydal kan-
cionál K. Jakub Kunevald, učitel v sta-
rém Jičíně markrabství moravském, vytiš-
těný v Holomuce u Fridricha Milichtalera./str.41/
Item léta 1575 urozený pán Jan Škorně
z Frymberku, v ten čas úředník v Chyších,
zpěvy v jedno shromáždil. Item léta 1576
in folio výš jmenovaný Jakub Kunevald
kancionál svůj znovu rozhojnil, v jehož
prvním dílu jsou písně na výroční slav-
nosti, v druhém dílu na jména lidí v sta-
vu vyvýšených podle řeči starozákonních,
Karlovi staršimu z Žerotína připsané.
S připojením nešporu z žalmu svatého Da-
vida, připsané Jindřichovi z Kojkovic,
vytištěné v Holomuce u Jana Olivetského.
Item léta 1580 dne 31. března in 12, Jan
Škorně znovu svůj kancionál rozmnožil a
skorigoval ak těm 1575 vydaným více jich
přidal. Item léta 1586 K. Jan Muzofil So-
běslavský sepsal kancionál z písní, kte-
ré sám složil a některé od jiných mužů
k skorigování sobě dané měl;^{9/} a takové
léta 1585 in 4. v Praze u Burjana Valdy

svým nákladem tlačití dal. Item léta 1595 in 12. Sixt Močidlanský vydal písně na historia staro-i novozákonní a žalmy kající. Item léta 1597 in 4. též Sixt M. vydal písně na ochranu proti Turku. Item léta 1581 vytištěné byly písně u Jiříka Dačického, kteréžto častokrát v Praze tištěné byly: jako podruhé v témž roku 1581 u téhož J. Dačického. Item léta 1584 u J. Melantricha vytištěn byl kancionál v témž způsobu. Item léta 1589 u J. Da- /str. 42/ čického. Item léta 1585 in 16. písně roční u Jiříka Nigrina vytištěné byly . Item léta 1606 in 8. kancionál u J. Nigrina vytištěn byl. Item léta 1609 in 8. vytištěn byl kancionál u dědice M. D. z Veleslavína. Item léta 1617 in 8. vytištěn byl kancionál u Jonaty Bohautského. Item léta 1617 in 8. vytištěn byl kancionál v Praze u Sixta Palmy Močidlanského v témž způsobu jak tyto výš psané kancionály vytištěné byly; v nichž sou písně Klementa Bosáka položené.^{11/} Item 1600 in folio Tobiaš starší Závorka Lipnický,¹²⁾ děkan doubravnický, písně

z starých i nových graduálů, antifonářů latinských i českých shromáždil a skorigoval, a ku kterému artikuli bylo ještě písní potřeby znovu skládal, přidať k tomu antifonya žalmy, kteréž byl v rytmy uvedl, tak též písně svatých Starého i Nového zákona. Tyto písně léta 1602 in folio znovu k tlačení dané a 1606 dokonané byly jeho vlastním nákladem, v témž způsobu jako před tím vydané byly, poněvadž první vydání namizeru přišlo, jakž o tom v předmluvě správu dává. Item léta 1606 M. Laurentius Benedictus Nudozerinus, z Nedožeríc Slovák, kterýž potom v pražské akademii profesorem zůstal, na světlo vydal žalmy některé i písně české, na způsob veršů latinských uvedené, totižto žalm 75.79.80.82.90.94.96.97.101.113. Vynalezl kunst, kterýmžby verše v českém/str.43/ jazyku skládané a písně rovno zpěvem ušima příjemnými, v němž se s notou řeč srovnává, zpívané býti mohli. Jakžto každý tuto uzří, kdo o tom souditi umí, z žalmu jeho tuto pod numerem 636. položeného.

Item léta 1609 in 4.K.Jan Ledecký vydal Písně na epištoly a evangelia přes celý rok. Item léta 1610 in folio Tomáše Řešát-
ky, souseda sušického, na evangelia nedělní přes celý rok. Nákladem Jiříka Závěty. Item léta 1611 in 8. též vytištěné byly Písně v způsob katechismusu téhož T.Řešát-
ky. Item léta 1612 in 12.K.Valentin Šuba-
ra Landškrounský v Domažlicích složil Pís-
ně na epištoly a evangelia nedělní přes
celý rok. Item léta 1613 in 12.téhož K.V.
Šubara písně podruhé vytištěné byly v im-
presi K. Hanuše Lanškrounského. Item potře-
tí v impresi Šumanské. Item léta 1613 in
12.Sixt Palma vydal písně na 7 žalmů kají-
cích. Item léta 1615 in 12.vytištěn byl
Nešpor český, totiž některé žalmy u Danie-
le K. z Karlšperka. Item léta 1618 in 12.
u Voldřicha Valdy v témž způsobu. Item lé-
ta 1616 in 12. vytištěné byly Písně nově
složené i staré u D.K. z Karlšperka. Item
léta 1617 in 4. vytištěné byli Rorate
z starých graduálů u Matěje Pardubského.
Item léta 1620 in 4. děkana a starších
kněží evangelických v horním kraji brněn-

ském, v kterémž jsou staré i nové písně ,/str.44/
však nejvíce z bratrského kancionálu vza-
té, při konci žalmy svatého Davida jsou
připojené.

§ 7. Taktéž i v vyhnání od téhož neu-
pustili, ale zpěvy nábožné mnohé vydali:
léta 1630 in 12. M. Samuel Martinus z
Dražova, někdy administrátor konsistoře
pražské, v ten čas in exilio církve peren-
ské české kazatel, kterýž byl děd pána M.
Gottfrieda Benyamina Martinusa, nynější-
ho poledního kazatele u S. Jana v městě
Žitavě.^{13/} Item léta 1631 dne 25. dubna in
18. Jan Ctibor Kbelský, někdy měšťanín
Starého města pražského, v ten čas in exi-
lio, kancionál svůj všem rozptýleným kra-
janům připsal. Item léta 1631 dne 27. čer-
vence in 12. vytištěné byly u M. Samuele
Martinusa Písně pohřební při pohřbu Me-
lichara Holdyusa, synáčka slovutného pána
Jana Holdyusa z Nagenberku, patricia,
někdy měšťanína pražského, vnově z němec-
kého jazyka do českého in exilio přelože-
né. Item léta 1632 in 32. vytištěné byly

písně. Pláč církve evangelické nad smrtí
 J.M. Gustava Adolfa, krále švédského a J.
 M. Fridricha, krále českého. Též nad vy-
 vrácením města Magdeburka. Item léta 1634
 in 18. vytištěné byly Písně u dědicův Ja-
 na Ctibora, vnově složené a z německého pře-
 ložené. Taktéž léta 1668 in 8. K. Jan Mile- /str. 45/
 zius, kněz český v Žitavě, tlačiti dal
 Zpěvy kchvalám a poctám božím u Jana Kaš-
 para Dehna. Item léta 1671 in 12. vytiště-
 né byly Písně při modlitbách u téhož J.K.
 Dehna. Item léta 1685 in 8. vydán Kancio-
 nál zpěvů z starých i nových v jedno shro-
 mážděný od Jana Nováka (jinak Vrby) exu-
 lanta českého, vytištěn v Žitavě u Micha-
 la Hartmanna.^{14/} Item léta 1687 in 12. K.
 Kašpar Motěšický (vňuk kněze Štěpána Motě-
 šického, seniora kazatelův v knížectví tě-
 šinském ve Veldryni až do reformatí; zplo-
 zený z otce Jana Motěšického, kazatele v
 Střelcech v horním Slezku) vydal Ruční
 knížku, t.j. modlitby s písněmi, kteréž
 byl vnově složil a některé z němčiny pře-
 ložil. Kteréž podruhé léta 1694 in 12. ná-
 kladem Jana Vohnišťanského a Martina Pán-

ka vytištěna byla, ale některé písně Motěšického byly vynechané a jiné mezi ně položené. Potom ona potřetí léta 1708 in 12. jakožto prvotiny mého nákladu u Michala Hartmanna vytištěna byla. Ty jeho písně tak veliké u mnohých oblíbení našly, že je též při modlitbách v formě in 18. v Žitavě častokrátě tisknouti dali, totiž 1696, 1706, 1715, 1719 etc. Item léta 1706 v ouzkém octavo vydáno bylo v Žitavě od Daniele Stránského Jádro modliteb /str.46/ s písněmi, kteréž byl z větší částky vnově složil a z němčiny přeložil. Item léta 1710 in 8. Jan Myller, cirkve české kantor, prvnější kancionál léta 1685 od Jana Nováka vydaný novými i starými písněmi rozmnožil (a připojil k nim písně kněze Václava Pacovského, kteréž on léta 1662 k tlačení shromáždil, ale v tom v Pénu usnul a ta jeho práce tak zůstala) tisknouti dal v Žitavě u Michala Hartmanna.

§ 8. Taktéž pro Slováky léta 1634 in 8. kněz Daniel Přibischa, farář harhovský, senior bratrstva při nižném Hornadu, vydal knížku, obsahující v sobě 1. Otázky M. Balta-

zara Fischera, 2. Katechismus D.M.L. (od třech superattendentů Eliáše Lany, Isaaca Abrahamidesa, Samuela Melikusa z německého přeložený, kterýž byli osvícenému p.p. Jiříkovi Turzo, hraběti a na ten čas palatinosovi a jeho paní manželce Alžbětě Czobor připsali a nejprve léta 1612 tisknouti dali), kterýžto Katechismus on léta 1634 podruhé tlačití dal a k němu připojil jiné tři knížky, totiž: 1. Rosarium animae, 2. O způsobu modlení, 3. Písně duchovní staré i nové Eliáše Laniho, taktéž které on sám vnově složil a z německého jazyku přeložil, kterouž knížku W.V.P.P. Kateřině Turzo P. pana Tekeli Ištvara manželce, /str.47/ dceři výš// psaného hraběte Jiřího Turzo, připsal a v Levoči u Vavřince Brewera jejím nákladem tisknouti dal. Item léta 1635 začat a 1636 dokonán in 8.K. Jiřík Trnovský, služebník Páně při církvi svatomikulášské v Liptově v království uherském, rodem ze Slezska z města Těšina, shromáždil z rozličným kancionálů písně; a nemálo jich sám vnově složil, taktéž i z německého jazyka přeložil; ale že kteréby

jeho skládání aneb překládání byly, ne-
znamenal, jen že by jich přes 150 bylo,
položil; jak se to znáti dává, když v své
předmluvě takto píše: "K starým (písňem)
přidáno jest nemálo nových: zvlášt kte-
ré z německého jazyku vnově přeložený
jsou. Z písni D.M.Luthera čtyry toliko
do řeči naší slovanské přeložené sem
našel, protož já ostatní všecky, které-
koli on za své uznal a které in tomo
Jen. 8. se nacházejí (nebo sic nejedny
z omylů jemu se připisují) přeložil
sem." Dále píše: "K vydání pak písni
těchto nevedla mne žádost marné chvály,
nebo z příčiny té ani písni svých (kte-
rýchž tuto přes 150 jest) znamenati sem
nechtěl." Však nemíni on tuto, že by pís-
ní tak mnoho vnově sám složil, ale i ty
počítá, které byl přeložil. A protož já,
chtěje ku památce toho pobožného muže to
vyšetřiti, které by předce jeho vlastní
písne byly, tehdy sem přehledal některé
české kancionály před tím již vydané, i
spatřil jsem, že D.Luthera tyto čtyři /str.48/
písne byly již předtím přeložené: kte-

rěz teď v této nové edici jsou No.332.
395.407.501. položené. Jeho pak překlá-
dání z Lutherových písní tyto jsou: to-
tiž No.120.123.145.178.182.188.190.280.
283.331.334.336.339.388.391.393.410.414.
423.430.491.493.528.657. 492.

Taktéž i jiné písně z německého a
z latinského jazyku přeložil, totiž: 7.
28.38.39.40.104.122.125.129.139.163.184.
195.204.208.238.240.314.349.365.420.442.
454.456.476.494.496.508.516.574.601.607.
616.620.658.672.681.683.685.695.700.701.
702.

Které pak z gruntu vnově složil ty-
to jsou, totiž: No.20.41.42.44.66.75.78.
82.87.94.97.101.NB 124.126.132.133.140.
147. 148. 156. 157.180.197.210.217.218.
232.239.261.272.273.302.307.308.316.319.
326.342.350.351.367.389.399.402.403.413.
416.417.418.421.422.433.460.468.471.481.
500.513.523.567.580.583.588.598.651.659.
661.665.696.699.704. 497.507

Některé pak jeho písně potom při
obnovování edicí rozličně k vypuštění
přišly, kteréž výš psané edicí léta 1635

vydané na listu 129.139.169.330.340.346.
349.351.353.356.549.600.672.673.674 po-
ložené jsou.

Ale však jeho písní jistý počet se /str.49/
neví, jen toliko žeby jich přes 150 býti
mělo. Těchto pak tuto poznamenaných 156
jest.^{15/}v témž kancionálu nalézá sesumma
písní 360 a nešporních 42.Kterýž byl při-
psal W.V.P. Janu baronu Sunegovi a léta
výš položeného, totiž 1635 v Levoči u
Vavřince Brewera tisknouti dal.

Item léta 1638 začat a 1639 dokonán
byl in 18. bez předmluvy u téhož W. Bre-
wera. Item 1647 in 12. též bez předmluvy
vytištěn byl v Trenčíně u Doroty Vokalo-
vé. Item léta 1653 in 8. u W.Brewera .
Item léta 1659 in 12. v Trenčíně u Niko-
dema Čížka v témž způsobu jako léta 1647
u Doroty Wokalové vytištěn byl. Item lé-
ta 1674 in 8. v Levoči u Samuele Brewera.
Item léta 1680 (avšak bez poznamenání ro-
ku) v dlouhém 16. vytištěn byl v Levoči
u S.B. Item léta 1684 in 8.u S.B. Item
léta 1696 in 8., kterouž z omylu pátou
dělící býti položeni vytištěn v L. u S.B.
Item léta 1711 v dlouhém 12. vytištěn
v Levoči u dědiců Samuela Brewera.

Item léta 1669 in 12. Adam Plintovitz z Skočava při 12 Přemýšlování složil a přeložil i některé skorigoval písně. Item 1686 in 12. Jiří Zábojník, kazatel církve bzovitzké a církví evangelických superior, složil některé Modlitby a písně, kteréž v Levoči vytištěné byly. Léta 1707 in 12. Eliáš Mlynařových vydal podruhé v Kežmarku Studnici života, modlitby/str.50./ s písničkami jak vnově složenými, tak též z německého do slovanského jazyku přeloženými. Item léta 1720 in 12. Jan Blasius vydal Libé jádro zpěvů starých i nových písní v jedno shromážděných, jakž to při něm rejstříkové rozdílní ukazují.

§ 9. Z tohoto krátkého poznamenání zpěvů českých znáti se dáva, kterak Čechové^{jak} v zemi své tak též i vyhnání chval Božích pilní byli, zpěvů nábožných množství shromáždili a takové častokrát tlačiti dali. Protož takové k věčné pamatce jich nesmrtedlného jména, tak jakž sem na ten čas opět některé více než při e-

dici léta 1722 naleznouti mohl, tuto sem poznamenal. Mnohé edicie, které před rukami nebyly, do jich linie ani se nepoložily, jako kněze Valentina Polona, Jana Sylvana a Opsymatesa, také Jan Nepistupila, Petra Kelšického, taktéž i některé bratrské etc. A kdoby takové (pro jejich množství) všechny náležitě popsati mohl. Při vydání pak tohoto kancionálu, jak léta 1717, item léta 1722 taktéž i nyní s pilností se šetřilo, pokud v tom možnost postačovala, aby k písnem jejich autorové i texty latinské a německé, z nichž přeložené jsou, svrchu se položily a tlumočníci zespod připojili; jakož sem toho při konci německý registřík něco plněji nežli nad písněmi položil; také která píseň z kterého žalmu aneb kapitole složená; tak též které komu ku jménu a památku složené byly. Jsou též na 8 dílů rozdělené a v nich k jistým časům pro snadnější jich nalezení podle liter abecedy spořádané.

Toto se mně vidělo jak o mnohých edicích kancionálův tak též autorův laska-

vému čtenáři oznámiti; jestli by pak v čem se komu zadoosti nestalo, prosím v dobrou stránku to obrátiti a mně časem svým laskavě na vědomí dáti; snad by se to budoucně ponapravití mohlo.

Vale!

Václav Kleych.

P o z n á m k y k t e x t o v é e d i c i

Text je otištěn podle druhé, rozšířené a opravené verse Klejchovy "Historie" z kancionálu 1727 (na podstatnější odchylky prvního znění je upozorněno v následujících poznámkách). Samostatný název předmluva nemá; titul, kterým je zde uvedena, byl utvořen dodatečně podle formulace v první větě jejího textu.

- 1) Tyto a další věty jsou přejaty z předmluvy bratrských zpěvníků; zde zmíněný tisk je tedy první bratrský kancionál z roku 1505 (běžně uváděný první bratrský 1501 je edice asi soukromá, kterou Jednota za svůj oficiální zpěvník ještě nepovažovala; viz Müller-Bartoš: Dějiny Jednoty bratrské, Praha 1923, str.322. Též Hrejse v Reformačním sborníku IV. 1931, str.18.)
- 2) Míňen ztracený bratrský zpěvník z roku 1519 (srv. Hrejse ibid.)
- 3) Míňeno zřejmě malé vydání litomyšlské z r.1542.
- 4) Tento zpěvník je v našem chronologickém soupisu uveden k roku 1579, kam ho klade M. Danková (Bratrské tisky ivančické a kralické, Praha 1951, str.81-2)
- 5) Kromě kancionálu, uvedeného v předchozí poznámce, není znám žádný bratrský "bez poznamenání

roku". Údaj Klejchův možno nejspíše ztotožnit s Písničkami roku 1602, které mají příslušný počet 247 písní (předchozí vydání těchto Písniček z roku 1587, kterého by se to snad také mohlo týkat, nebylo mi t.č.dostupné).

- 6) Tento zpěvníček vyšel v druhé polovině 16. stol. bez přesnějšího udání roku; v chronologickém soupisu je uveden k roku 1568.
- 7) Kancionál 1576 má dvě verze, typograficky poněkud odlišné (srv. Danková, Bratrské tisky str.68-9);Klejchova dvě znění odpovídají zřejmě versi A a B, o kterých píše Danková.
- 8) Zde zřejmě omyl Klejchův (který po něm opakuje i Jireček) - Weissův kancionál vyšel 1531 a nikoli 1535.
- 9) Kancionál sepsán 1586 a vydán 1585? - zřejmě prvé datum tisková chyba.
- 10) První verze předmluvy v kancionále 1722 má odtud až ke zmínce o Bosákovi následující znění: "Item léta 1608 in octavo vytištěn byl kancionál v Starém M. Fražském u dědiců M.Daniele z Veleslavína, kteréž se porozličněkrátý též v Praze tištění nalézají: jako u Jana Hada, tak též u Jana Kantora a u Jiříka Jakuba Dačického, v nichž se nalézají Písně Klementa Bosáka položené."
- 11) Roku 1617 vyšly u Sixta Palmy Močidlanského dvoje písňe:jednak dnes ztracené Písně roční, které má Knihopis pod č.13308,jednak dochované Písně starodávni, Knihopis č.13353. Zpráva Klejchova se asi vztahuje na prvý z nich,pro-

- tože dostupné Písňe starodávni nemají zpěvy Bosákovy.
- 12) K roku 1600 není známo vydání Závorky; formulace se zřejmě vztahuje ne na vydání, nýbrž na práci Závorkovu o zpěvníku toho roku.
 - 13) Roku 1630 vydal S. Martinus dva kancionály a není možno rozhodnout, který z nich Klejch míní. V chronologickém soupisu jsou uvedeny oba dva.
 - 14) Identifikace tohoto zpěvníku v chronologickém soupisu není zcela nesporná.
 - 15) Ve versi 1722 vložena zde ještě následující věta: "Z té příčiny též nechtěl jsem na ten čas takové písňe napísem jména jeho zaznamenati, pokud by ^{toho} ještě budoucně šetřeno nebylo."

III.

Chronologický soupis kancionálů, které uvádí Klejch
ve své Historii.

V následujícím seznamu je u každého kancionálu uváděn:

- 1) Rok vydání. (Není-li možno letopočet přesně určit, je v závorce.)
- 2) Název kancionálu. Je citován většinou zkráceně, ale tak, aby obsahoval všechny podstatné údaje, a pokud možno přesně podle originálu (to označeno uvozovkami). Názvy hypotetické a pravděpodobně nepůvodní jsou uváděny v závorkách; pokud není jinak uvedeno, jsou takové názvy citovány podle Knihopisu.
- 3) Základní charakteristika kancionálu (konfesijní příslušnost, autor, vydání ap.) zda notováno či bez notace (kde není o tom nic uvedeno, značí, že se nepodařilo zjistit), příp. odkaz k literatuře, a nakonec stránka Klejchovy Historie, kde se o kancionálu mluví.
- 4) Číslo Knihopisu českých a slovenských tisků, kde je zpěvník podrobně typograficky popsán, a signatury čs. knihoven. (MK = musejní knihovna, UK = universitní knihovna., KHD = knih. Husova domu, NK = národní knihovna)

K citacím signatur připomínám následující:

Všude tam, kde je citováno číslo Knihopisu čs. tisků, jsou uváděny podle Knihopisu. Rozepsány jsou tu signatury všech exemplářů pražských, brněnských a bratislavských knihoven, na další je upozorněno jen jménem měst, příp. zkratkou "a.j.", "též jinde" a podobně (příslušné signatury je možno najít u uvedeného čísla Knihopisu). - Není-li u kancionálu s citovaným číslem Knihopisu takovéto zvláštní poznámky, znamená to, že jiné exempláře neexistují.

Některé signatury (zvl. edic Tranosci*) byly získány laskavou informací redakce Knihopisu z dosud nepublikovaných částí díla; ty jsou všude označeny poznámkou "Knihopis rkp".

Kde není odkazu na Knihopis, jsou signatury získány přímo prohlídkou generálních katalogů hlavních pražských knihoven - Universitní knihovny, knihovny Nár. musea, Památníku nár. písemnictví, Husovy fakulty (katalog knihovny Husova domu nebyl t.č. přístupný.) Mimopražské exempláře v těchto případech zjištěny nejsou.

Signatury jednotlivých edic Strejcových Žalmů uvádím převážně podle výsledků studie M. Dankové "Příběh Strejцова žaltáře" (Theologia evangelica II, 1949, str. 85n).

1505

(Písně chval božských. Sebrali a vydali Lukáš Pražský, Jan Černý a Matěj Machek. V Praze 1505.)

První oficiální kancionál českobratrský (srv. pozn. 1 k textové edici). (Klejchovy Historie str.34)

Knihopis č. 12854. Nezjištěn.

1519

(Písně chval božských, V Litomyšli, Pavel Olivetský 1519.)

Druhý českobratrský kancionál, bez notace. Viz studii M. Bohatcové v tomto svazku. (Klejchovy Historie str.34)

Knihopis č. 12.855. Nezjištěn.

1522

(Miřínského Václava kněze písně staré, gruntovní a velmi utěšené téměř ze všeho zákona star. i nov. v Praze skrze Mikuláše Konáče u Bílého Lva 1522.)

Utrakvistický kancionál, bez notace. (Klejchovy

chovy Historie str. 40)

Knihopis č.5617. Praha MK(25 D 4 neúpl.), Křižovnická knihovna (XVII G 11 neúpl.).

1 5 3 1

(Kněze V. Miřínského Písň.)

Druhé, pozmeněné vydání Miřínského kancionálu z r. 1522. Bez notace. (Klejchovy Historie str.40)

Knihopis č. 5618. Praha MK(27 B 2 neúpl.), UK(54 © 90 neúpl.)

1 5 3 1

"Ein New Geseng buchlen M D XXXI" (na konci:) "Gedruckt zum Jungen Buntzel inn Behmen. Durch Georgen Wylmschwerer im JarMCCCCXXI. Am zwelften tag des Mertzen volendet."

První německý českobratrský kancionál, vydal Michael Weisse. Notován. (Klejchovy Historie str.37; zde mylně kladen k roku 1535).

Ve faksimile vydal W. Thomas, Kassel 1931;též Zd. Tobolka v Monumenta bohemiae typographica.

1 5 3 9

Ein hübsch new christenlich Gesangbuch, darinnen

begriffen die Kirchenordnung und Geseng... auff's new ubersehen, fleyszig corrigiert...MDXXXIX.(na konci:) Getruckt und volendet inn der Löblichen Statt Ulm, durch Hansen Varnier, den 18. tag Augustus, des MDXXXIX Jars.

Německý bratrský kancionál. Titul die Wackernagela, Bibliographie zur Geschichte des deutschen Kirchenliedes, Frankfurt 1855, č.377; zde i bližší popis. (Klejchovy Historie str. 37).

1 5 4 1

"Písně chval božských. Písně duchovní evangelit-ské, znovu přehlédnuté, zpravené a shromážděné, i tak mnohé vnově složené.. Jan Roh ec.1541v Praze." (na konci:) "Léta od narození syna božího tisícího pětistého XXXXI. Vytištěn a dokonán tento kancionál tu sobotu po svatém Martinu v Starém Městě pražském skrze mne Pavla Severýna z Kapí Hory, měšténína téhož slavného města.."

Česko-bratrský kancionál Rohův. Notován. (Klejchovy Historie str. 34)

Knihopis č. 12856. Brno Zem.A. (194 neúpl.), Poznán. Ve faksimile vydal Z. Tobolka v Monumenta bohemiae typographica r.1927.

1 5 4 2

(Písně chval božských. Písně duchovní evangelit-ské. V Litomyšli, u Alexandra Aujezdského?, léta 1542?)

Československý kancionál, bez notace. (Klejchovy Historie str. 34)

Knihopis č. 12857. Praha UK (65 E 2175 neúpl.), NK (Žatec, neúpl.)

1 5 5 4

Klejchova Historie str.40: "Item léta 1554 in 8. Holomuci u Jana Günthera vytištěné byly Písňe vnově složené a sebrané."

Bližší určení této zprávy mně neznámo. Neznámý?

1 5 5 4

Cantional albo księgy chwał Boskich, to iest Piesni Duchowne Kosciola swietego... teraz z Czeskiego iezyka na Polsky, przez Kiedza Walentego Z Brzozova, Nowo przelożone... Roku Panskiego M D LIIII.. W Krolewcu Pruskim u Alexandra Augezda.

Polský bratrský kancionál W. z Brzozova. (Klejchovy Historie str. 38)

1 5 6 1

"Písňe chval božských. Písňe duchovní evangelistické, opět znovu přehlédnuté, zpravené a shromážděné: i také mnohé v nově složené... Léta Páně 1561." (na konci:) "Léta od narození Syna Božího Tisícího pětistého šedesátého prvního: dne sedmého měsíce června: vytištěn a dokonán jest ten-

to Kancionál od Alexandra Aujezdecského s velikou pilností, i s nákladem : V Šamotulách na zámku... Lukáše hraběte z Gorky.."

Českokobratrský kancionál šamotulský, redakce Blahoslavovy. Notován. (Klejchovy Historie str.34.)

Knihopis č.12860. Praha UK(54 B 35)(65 C 433), MK (27 B 36 neúpl.) KHD (II M 56 neúpl.); Brno Zem. A.(220); Bratislava Ev.círk.K. (V.teol.5723).Olomouc, Ml. Boleslav aj.

1 5 6 4

"Písňe duchovní evangelistské opět znovu přehlédnuté, zpravené a shromážděné: i také mnohé nově složené... Anno domini 1564."

Českokobratrský kancionál ivančický, tiskl Václav Solín, redakce Jan Blahoslav. Notován. (Klejchovy Historie str. 34-5).

Knihopis č. 12861. Praha UK(54 A 32 neúpl.),MK(27 A 13 neúpl.) Strahov(FP I 7 neúpl.),KHD(III M 55 neúpl.) aj; Bratislava Ev.círk.K.(V.teol.3266). Též jinde.

1 5 6 4

"Ein Gesangbuch der Brüder inn Behmen und Merherrn... Von inen auff ein newes...gebessert, und etliche schöne newe Geseng hinzu gethan."(na konci:)"Gedruckt zu Nürnberg durch Johann vom Berg

und Ulrich Newber. ImMDLXIII Jar."

Německý kancionál bratrský. Notován. (Klejchovy Historie str. 38)

Praha MK(46 D 12).

1 5 6 6

"Kirchengeseng, darinnen die Heuptartickel des christlichen Glaubens kurtz gefasset und ausgelegt sind; itzt vom newen durchsehen... Anna Domini 1566."

Německý kancionál bratrský, tištěn v Ivančicích. Notován. (Klejchovy Historie str. 38)

Praha UK(46 F 1), MK (61 C 4).

1 5 6 7

"Písně staré gruntovní a velmi utěšené téměř ze všeho Zákona starého, někdy od kněze Václava Miřinského... složené." (V Starém městě Pražském u Markety Kozlové 1567).

Miřinského písně, vydané Janem Tábořským. Notace jen u tří písní. (Klejchovy historie str.40)

Knihopis č. 5619. Praha MK(27 C 12 přív. neúpl.), Strahov (FP V 13 neúpl.)

(1 5 6 8)

"Písničky k času mornímu velmi potřebné, v nichž se oznamuje, co by bylo zlé povětří: a naučení dává, které a jaké lékařství proti tomu zlému povětří jest nejužitečnější. Vytiskněné v Starém městě pražském v impressi Jiříka Jakubea Dačického."

Písň Jara Táborského a jiných autorů, vyšlé v druhé polovině 16. stol. (bez přesného vrocení). Bez notace. (Klejchovy Historie str. 35).

Praha MK (27 D 3)

1 5 7 2

"Písň chval božských k slavnostem a památkám vejročním i nedělním přináležející. Též na evangelia a epištoly nedělní i sváteční přes celý rok i jiné mnohé písň z Písem svatých shromážděné a složené. Od kněze Jakuba Kunvaldského, zpravce a učitele církevního ve Starém Jitčíně." (na konci) "Vytiskněno v Holomúcy u Friedricha Milichtalera 1572".

Lutheránský kancionál Kunvaldského. Notován. (Klejchovy Historie str. 40)

Knihopis č. 4621. Brno UK (50662 neúpl.), Olomouc SK (32126), Wrocław.

1 5 7 2

"Žaltář svatého Davida... Z latinské řeči přeložený... a na verše hendecasyllabon v rytmy jedenácti syllab jest složený a s pilností skorigovaný. Od Jana Vorličného ... Vytisťeno v Starém Městě Pražském u Jiřího Melantricha z Aventýnu. Léta Páně MDLXXII."

Žaltář Vorličného, k němuž jako druhá samostatná část připojeny "Hymny to jest Písně chval božských..". Notováno. (Klejchovy Historie str.40).

Praha UK (54 A 37).

1 5 7 5

Písně a chvály božské na každý den v témdni. (na konci:) "Vytisťeno v Starém městě pražském u Jiříka Černého léta Páně MDLXXV".

Kancionál Jana Škorně z Frimburka (prvá část titulu citována dle Jirečkovy Hymnologie). Notován. (Klejchovy Historie str. 41)

Knihopis rkp: Praha MK(27 G 25 neúpl.)

1 5 7 6

"Kancionál český jenž jest knihou písní duchovních evangelistských, přináležející k slavnostem a památkám vejročním nedělním i svátečním... K tomu iněšpor... Složený a shromážděný od kně-

ze Jakuba Kunvaldského, učitele církevního v Starém Jitčíně. 1576. Vytisknuto v Holomúcy u Jana Olivetského."

Druhé vydání lutherského kancionálu J.Kunvaldského z roku 1572. Notováno. (Klejchovy Historie str. 41)

Knihopis č. 4619. Praha MK (24 c 2 neúpl, 27 A 15 neúpl.), Strahov (FP II 10 neúpl.) KHD (1 M 139 neúpl.) Metropol.kap.knihovna; Brno Zem.A.(XVb 66), Olomouc, Opolany.

1 5 7 6

"Písňe duchovní evangelistské, opět znovu přehlédnuté, zpravené a shromážděné; i také mnohé vnově složené...MDLXXVI."

Českobratrský kancionál, vytisknuto v Ivančicích. Notován. Existuje ve dvou odlišných typografických versích, jak se o tom zmiňuje i Klejch (Historie str. 35). Srv. poznámku 7 k textové edici.

Knihopis č. 12864. Praha UK(54 A 33), MK (27 A 7 neúpl, 27 A 28 neúpl.), Olomouc, Ban.Štiavnica, Wroclaw.

1 5 7 7

"Písňe Starého zákona gruntovní a velmi utěšené.. někdy od kněze Václava Miřinského...složené; i jiné písňe z Starého a Nového Zákona... též sedm písni o sedmi smrtelných hříších... To vše od té-

hož skladatele kněze Václava Miřinského složeno." (na konci:) "Vytisťeno v slavném Starém městě pražském... Léta Páně MDLXXVII. U Jiříka Jákoba z Dačic."

Druhé nezměněné vydání Tábořského edice Miřinského písni z roku 1567. Notovány jsou jen tři písně. (Klejchovy Historie str. 40).

Knihopis č. 5620. Praha MK (27 C 18.neúpl), UK(54 F 169 neúpl.)

1 5 7 9

"Písničky duchovní"

Českokobratrský kancionál, malé příruční vydání "pro pocestné"; tištěno asi v Kralicích, bez udání roku (viz pozn.4 k textové edici). Nenotován. (Klejchovy Historie str. 35).

Knihopis č. 13565. Praha UK(54 G 264 neúpl.) (54 K 8686), MK(58 H 43).

1 5 8 0

"Item léta 1580 dne 21.března in 12. Jan Škorně znovu svůj kancionál rozmnožil a skorigoval a k těm 1575 vydaným více jich přidal." (Klejchova Historie str. 41)

Druhé vydání kancionálu Jana Škorně z Frymburka z roku 1575.

Knihopis rkp: . nezjištěno.

1 5 8 0

"Písň nově. Na evangelia svatá nedělní přes celý rok... pod rozdílné známé i příhodné melodie složené... nyní vnově všecky vůbec vydané. Od Šimona Lomnického, správce školního v Řečici Kardašově. Vytisťeno (s povolením pana arcibiskupa pražského...) v Starém městě pražském u Jiřího Melantrýcha z Aventýnu. Léta Páně MDLXXX."

Katolický kancionál Šimona Lomnického. Notován. (Klejchovy Historie str. 35)

Knihopis č. 4968. Praha UK(54 C 123), MK(27 B 15 neúpl, 27 B 17, 27 C 6 neúpl.), Strahov (FP IV 20), KHD (neúpl.) aj; Brno UK (23387), Zem.A.(XV m 109); Val. Meziříčí.

1 5 8 0

"Kirchengeseng, darinnen die Heuptartickel des christlichen Glaubens kurtz gefasset und ausgelegt sind; jetzt vom newen durchsehen, gemehrt... 1580" (na konci:)"Gedruckt zu Nürnberg bey Katharina Gerlachin und Johans vom Berg Erben.1580."

Německý bratrský kancionál. Notován. (Klejchovy Historie str. 38)

Praha MK (46 B 2).

1 5 8 1

"Písň duchovní evangelistské,opět znovu přehlédnuté, zpravené a shromážděné, i také mnohé vnově složené... MDLXXXI."

Českokobratrský kancionál, vydán v Kraslicích. Notován. (Klejchovy Historie str. 35)

Knihopis č. 12866. Praha UK(54 A 71, 54 A 42 neúpl.), MK (27 A 8 neúpl.), Strahov (FP II 9), KHD (neúpl.) aj; Brno Zem A.(201).Wroclaw,Herrenhut.

1 5 8 1

(Kancionál ze starých písní vybraný. V Praze, Jiří Dačický 1581.)

Klejch píše o dvou vydáních tohoto kancionálu v uvedeném roce (Historie str.41)

Knihopis č. 3726. Neznámé.

1 5 8 4

(Kancionál ze starých písní vybraný. Kancionál český. V Praze, u Jiřího Melantricha z Aventinu 1584)

Třetí vydání předchozího kancionálu (?). (Klejchovy Historie str. 41)

Knihopis č. 3727. Strengnäs.

1 5 8 5

(Písně roční. Vytisknuty v Starém Městě Pražském u Jiříka Nygrina?) (na konci:) "Dokonány a vytisknuty jsou tyto Písně...léta Pána M D LXXXV."

Notováno. (Klejchovy Historie str. 42)

Knihopis č. 13304. Praha MK (27 C 12 neúpl.)

1 5 8 5

"Kancionál jednohlasý, v němž se písně o jistých artykulích náboženství křesťanského pokládají... a to vše shromážděno a vydáno jest...od kněze Jana Muzoffila Soběslavského...Léta MDLXXXV" (na konci:) "Vytíštěn a dokonán jest tento Kancionál ... v Starém městě Pražském u Buryana Waldy: nákladem téhož kněze Jana Muzoffila Soběslavského.."

Kancionál Jana Muzofila, notován. (Klejchovy Historie str. 41)

Knihopis č.5981. Praha UK (54 C 35), MK(27 B 8 neúpl.); Bratislava Ev. cir. K.(V.teol.3690); Brno Slov.sem. MU (S 11034 neúpl.)

1 5 8 7

"Žalмовé neb Zpěvové svatého Davida... v rytmy české nyní vnově vyloženi a v způsob zpívání k vzdělání čistého náboženství právě sloužící sfornování od J.S.Z. MDLXXXVII."

Prvé vydání Žalmů Jiřího Strejce Zábřežského, bratrský tisk kralický. Notováno.(Klejchovy Historie str. 39)

Praha MK (27 G 18) - podle Daňkové unikát.

153

1 5 8 9

(Kancionál ze starých písní vybraný. V Praze, Jiří Dačický 1589)

Další vydání "Kancionálu ze starých písní", jenž vyšel 1581 a 1584. (Klejšchovy Historie str.41-2)

Knihopis č. 3728. Nezjištěno.

1 5 9 0

"Tento kancyonál velmi starý a pěkný jest vytištěn, v kterémž se zpívati může od Církvě s počna hned od první neděle adventní... Též jiné písně mnohé obecné..."

Kancionál Miřinského písní. Notováno jen pět ná-
pěvů. (Klejšchovy Historie str. 40)

Knihopis 5616. Praha UK(54 C 230 neúpl, 54 C 54
neúpl), MK (24 C 6, 27 B 5 neúpl)

1 5 9 0

"Žalmy svatého Davida na česko přeložené a pro
vzdělání všech věrných v způsob písní modliteb-
ných uvedené a vůbec vydané od dobré paměti Da-
vida Krinyta z Hlavačova. Vytiskněné v Starém
městě pražském u Jiříka Nygrina. Léta MDXC."

Notace u žalmu 1-15. (Klejšchovy Historie str.39)

Praha Strahov (BA VIII 23)

1590

Žalмовé neb Zpěvové svatého Davida... v rytmy české nyní vnově vyloženi a v způsob zpívání... sformování od J.S.Z."

Další vydání Žalmů Jiřího Strejce, nebratrská provenience. (Klejchovy Historie str.39)

Praha MK(27 G 9,27 G 40)

1594

"Písňe duchovní evangelistské, opět znovu přehlednuté, zpravené a shromážděné: i také mnohé v nově složené.. MDXCIIII"

Česko-bratrský kancionál, kralický tisk. Notováno. (Klejchovy Historie str. 35.

Knihopis č. 12868. Praha UK(54 B 47 neúpl.),MK(27 A 27), Strahov (FP II 7 neúpl.); Přerov, Roudnice.

1595

"Item léta 1595 in 12.Sixt Močidlanský vydal písňe na historia staro- i novozákonní a žalmy kající." (Klejch v Historii na str.41)

Knihopis č. 6796. Nezjištěno.

1 5 9 5

"Kancionál aneb: Písně nové historické na dni obzvláštní sváteční přes celý rok... Od Šimona Lomnického. Léta Páně MDVC." (na konci:) "Vytisknuto v slavném Starém Městě Pražském u Jiříka Nygrina z Nygropontu s povolením... Zbynka Berky z Dubé a Lippného ec... arcibiskupa pražského.."

Katolický kancionál Lomnického. Notován. (Klejchovy Historie str. 35)

Knihopis č. 4946. Praha UK(54 C 37), Mk(27 B 1 neúpl., 27 B 33, 27 B 15; Brno UK(23375); Olomouc SK(35152). Též jinde.

1 5 9 6

"Žalмовé svatého Davida... v písně pod melodie zvyklé uveďní: od K. Jakuba Melissaea Krtského, služebníka slova božího a děkana na Horách Kutných. Vytisknuto u Jiříka J. Dačického. 1596."

Notováno. (Klejchovy Historie str. 39)

Knihopis č. 5500. Praha UK(54 K 8682), MK(27 G 1, 27 G 3 - oboje neúpl.) Brno UK(25358 neúpl.).

1 5 9 6

aneb
"Žalмовé zpěvové svatého Davida... v rytmy české nyní v nově vyložení a v způsob zpívání... sformování od Jiříka Streyce Z. MDXCVI."

Další vydání Strejcových žalmů, nebratrské. Notováno (čtyřhlas. úprava? - musejní exemplář 27.G10 má basový part!). (Klejchovy Historie str. 39).

Praha MK(27 G 10); Knihopis rkp.uvádí též Strahov (FP VI 6) a jiné vydání téhož roku v MK (27 G 15).

1 5 9 6

(Brüdergesangbuch von 1596, 8. Gedruckt zu Nürnberg, durch Alexander Philip, Dietrich.)

Citováno podle Wackernagelovy bibliografie č.375. (Klejchovy Historie str. 38). Německý kancionál bratrský.

1 5 9 7

(Písně a modlitby za ochranu proti Turku. Sixt Palma Močidlanský 1597)

Notováno. (Klejchovy Historie str. 41.)

Knihopis č. 6802. Přelouč.

1 5 9 8

"Písně duchovní evangelistské opět znovu přehlednuté, zpravené a shromážděné: i také mnohé v nově složené... MDXCVIII."

Česko-bratrský kancionál, tištěn v Kralicích; přetisk vydání z roku 1594. Notováno. (Klejchovy

Historie str. 35)

Knihopis č. 12869. Praha UK(54 C 5 neúpl., 54 A 33, 54 E 4720 neúpl.), MK (27 A 22 neúpl.), Strahov (A Ch V 57 neúpl.) aj; Brno UK (50675 neúpl.), Zem.A. (XIV c 136 neúpl.). Též jinde.

1 5 9 8

"Žalмовé neb zpěvové svatého Davida.. v rytmy české nyní v nové vyložení a v způsob zpívání...sformování od J.S.Z.1598"

Další vydání žalmů Jiříka Strejce, bratrský tisk kralický. Notováno. (Klejchovy Historie str. 39)

Praha MK(27 G 11)

1 6 0 2

"Písničky duchovní v nově vydané. Anno Domini M DC II."

Českobratrský kancionál, malé vydání, tištěny Kralicích. Bez notace. (Tato verze vyšla též 1587; které z obou vydání miní Klejchova Historie na str. 35, není možno rozhodnout)

Knihopis č. 13567. Praha MK(27 G 4, 27 G 24 - oboje neúpl), KHD(neúpl); Brno UK(50694).Herrenhut.

1 6 0 2

"Písňe chval božských, to jest spěvové svatí církevní staří i noví... vnově bedlivě podle slova Božího přehlídnutí, shromáždění, spravení a složení od kněze Tobiáše Závorky Lipenského, děkana doubravnického. Vytištěno v staré Praze u Jiříka J. Dačického léta 1602."

Lutheránský kancionál Závorkův. Notováno. (Klejchovy Historie str. 42)

Praha UK(54 B 38), MK (27 A 24), Strahov (FP I 5). Turč. sv. Martin.

1 6 0 6

"Písňe chval božských, to jest zpěvové svatí církevní staří i noví... vnově bedlivě podle slova božího přehlídnutí, shromáždění, spravení a složení od Kněze Tobiáše Závorky Lipenského, děkana doubravnického. Vytištěno a dokonáno léta Páně 1606."

Druhé vydání lutheránského kancionálu Závorkova z r. 1602. Notováno. (Klejchovy Historie str.42)

Praha MK(27 A 29), Strahov ?(JQ IV 4 neúpl)

1 6 0 6

"Aliquot Psalmorum Davidicorum paraphrasis rhythmetrica... Žalмовé někteří v písňe české na způsob veršů latinských vnově uvedení a vydání... Pragae, typis Georgii Nigrini a Nigroponte. Anno MDCVI."

Žalmy Vavřince Benediktí z Nudožer. Notováno (9 čtyřhlasých zpěvů).

Praha UK(52 G 12 přív.)

1 6 0 6

"Cancional. Totiž: Písně vejroční chval božských, kteréž se při všech slavnostech celého roku v církvi boží... zpívají. Též i jiné mnohé písně obecné... rozšířené a bedlivě přehlídnuté a vytištěné: Léta Pán bVh raCž přebývat vžDy s náMI. V Starém městě pražském od Jiříka Nygrina."

Notováno. (Klejchovy Historie str.42)

Knihopis č. 3711. Olomouc SK(32201), Valašs.Meziříčí.

1 6 0 6

"Kirchengesänge, darinnen die Hauptartickel des christlichen Glaubens kurtz verfasst und ausgelegt sind; itzt abermals vom newen durchsehen und gemehret. Anno M DC VI."

Německý kancionál bratrský, tištěn v Kráicích. Notován.

Praha MK(57 C 43), UK(33 C 15), Strahov (A Ch V 41).

1 6 0 9

"Kancionál český, jinak Písně chval božských... k tomu i jiné mnohé písně obecné... Vytlačen v Starém Městě Pražském u dědice M. Daniele Adama z Veslavína. Léta Páně MDQVIII"

Notován. (Klejchovy Historie str. 42)

Knihopis č. 3721. Praha MK(27 C 9 neúpl.)

1 6 0 9

(Jan Vodička Ledecký: Písně chval božích na evangelia a epištoly přes celý rok)

Titul dle Jirečkovy Hymnologie. (Klejchovy Historie str. 43)

Knihopis rkp: Olomouc UK(32123 - druhý díl).

1 6 1 0

"Kancionál celoroční, v kterémž písně duchovní ... na evangelium jedné každé neděle... sebrané a složené jsou... od někdy Tomáše Soběslavského, jinak Řešátky, měštěnina a spolu radního města Sušice. Ny ní nákladem Jiříka Závěty z Závětic vůbec vydaný a v Starém městě pražském v impressii Šumanské vytištěný léta Páně MDXC."

Kancionál Řešátkův, notován. (Klejchovy Historie str.43)

Praha UK(54 A 29)

1 6 1 0

Žalмовé aneb zpěvové svatého Davida... v rytmy české nyní vnově vyloženi a v způsob zpívání.... sformování od Jiříka Streyce Z.

Další vydání Strejcových žalmů. (Klejchovy Historie str. 39)

Praha Strahov (BB IX 1)

1 6 1 1

(Tomáše Řešátka Soběslavského Kancionál a Písně na způsob katechismu)

Titul podle Jirečkovy Hymnologie, která však klade tento tisk k roku 1610. (Klejchovy Historie str. 43)

V pražských knihovnách jsem nezjistil.

1 6 1 2

(Valentina Šubara Landskrounského "Písně na epistolny a evangelia nedělní a sváteční, kteréž se v církvi boží přes celý rok čtou a vykládají") (závěr předmluvy:) "Datum v Menším městě pražském u S. Mikuláše v podnělí po památce S. panny Kateriny. Léta věku posledního MDCXII. Kněz Jiří Hanuš Landskrounský váš v Pánu."

Nenotováno. Prvá část titulu podle Jirečkovy Hymnologie. (Klejchovy Historie str. 43)

Knihopis rkp: Praha MK(27 G 6), Strahov (AE X 67) - oboje neúpl.

1 6 1 3

"Item léta 1613 in 12. téhož K. V. Šubara písně podruhé vytištěné byly v impresi K. Hanuše Lanškrounského. Item potřetí v impresi Šumanské." (Klejchovy Historie str. 43)

Další vydání Šubarova kancionálu z r. 1612.

Knihopis rkp: nezjištěno.

1 6 1 3

"Item léta 1613 Syxt Palma vydal Písně na 7 žalmů kajících." (Klejchovy Historie str. 43)

Knihopis č. 6801. Nezjištěno.

1 6 1 4

Žalmové aneb zpěvové svatého Davida... v rytmy české nyní vnově vyloženi a v způsob zpívání..... sformování od Jiříka Streyce Z.

Další vydání Strejcových žalmů, nebratrské. (Klejchovy Historie str. 39)

Praha MK(27 G 13, 27 G 42)

1 6 1 5

"Písňe duchovní evangelistské z Písem svatých, a v nich zavřeného božího učení, složené ausz hodných příčin opět bedlivě přehlédnuté..Léta MDCXV. Přidání jsou k nim Žalmy Davida S.v rytmy a zpěvy pobožné sformování."

Českokobratrský kancionál, nová redakce s připojením Strejcových žalmů, tištěno v Kralicích. Notováno. (Klejchovy Historie str.36)

Knihopis č. 12871. Praha UK(54 A 34 neúpl, 54 A 44 na pergamenu, 54 C 2886), MK(27 A 16 neúpl, 27 A 25 neúpl), Strahov (A Ch III 1) aj; Brno UK(50605, 24764 neúpl); Bratislava KSU(128 III. Aa 15 neúpl). Též jinde.

1 6 1 5

"Písňe pohřební. Obnovené a vydané léta MDCXV."

Českokobratrský zpěvníček pohřebních písní, tištěn v Kralicích. Notace. (Klejchovy Historie str. 36)

Knihopis č. 13288. Praha UK(54 E 75), Brno UK (24516), Olomouc, Baň.Štiavnica.

1 6 1 5

"Item léta 1615 in 12.vytištěn byl Nešpor český totiž: některé Žalmy u Daniele Karla z Karlšperka." (Klejchovy Historie str. 43)

V pražských knihovnách jsem nezjistil.

1 6 1 6

"Item léta 1616 vytištěné byly Písně nově složené i staré u D.K. z Karlšperka." (Klejch v Historii str.43)

Jireček v Hymnologii str.26 uvádí mezi lutheránskými kancionály.

✓ pražských knihovnách jsem nezjistil.

1 6 1 7

"Písně roční. Vytiskeno v Starém Městě Pražském u Jonaty Bohutského z Hranic. Léta Páně M DC XVII."

Notováno. (Klejchovy Historie str. 42)

Knihopis č. 13307. Praha Strahov (FP IV 37 neúpl), KHD (I M 341 neúpl); Roudnice, Val. Meziříčí.

1 6 1 7

(Písně roční. V Praze, u Sixta Palmy Močidlanského 1617)

Podle Klejcha je to další vydání kancionálu předchozího, kancionálu 1609 u dědiců M.D. z Veleslavína a jiných (srv. str.42), obsahoval m.j. i písně Bosákovy. Viz též pozn.11. k textové edici.

Knihopis č. 13308. Nezjištěn.

1 6 1 7

"Rorate aneb starobylé spívání o vtělení syna Božího...kteréž se v kostelích svatého Mikuláše a svatého Linharta v Starém Městě Pražském... každého času adventního užívají a spívají... vytištěné od Matěje Pardubského impressora a měštěnáina Starého Města Pražského léta Páně dobíhajícího MDCXVII."

Notováno. (Klejchovy Historie str.43)

Praha UK(54 D 30)

1 6 1 8

"Písne duchovní evangelistské z Písem svatých a v nich zavřeného Božího učení, složené, z příčin hodných opět bedlivě přehlédnuté... Léta Páně M DC XVIII. Přidání jsou k nim Žalmy Davida svatého v rytmy a spěvy pobožné sformování."

Českobratrský kancionál, nové vydání redakce 1615, Kralice. Notováno. (Klejchovy Historie str. 36)

Knihopis č. 12872. Praha UK(54 E 2,54 F 11303, 54 G 11551 - vše neúpl), MK(27 A 26 neúpl), Strahov (FG II 4, FP II 4) aj; Brno UK (50602,24758,24889) aj; Bratislava Ev.cirk.k.(Š A IV 224, V.teol.3377a neúpl). Též jinde.

1 6 1 8

"Žalmy anebo Zpěvy svatého Davida... v české

rytmy složení a na čtyry hlasy k zpívání sformováni. Prací a nákladem vlastním vytisknutí od Daniele Karla z Karlsperka léta 1618."

Tyto žalmy Karlsperkovy jsou v podstatě edicí Strejcova žaltáře. Notace (čtyřhlasé úpravy melodií). (Klejchovy Historie str. 39)

Praha UK(54 A 15), MK ?(27 A 2).

1 6 1 8

"Item léta 1615 in 12. vytištěn byl Nešpor český totiž: některé Žalmy u Daniele K. z Karlsperka. Item léta 1618 u Voldřicha Valdy v témž spůsobu." (Klejchovy Historie str.43)

V pražských knihovnách jsem nezjistil.

1 6 20

"Kancionál anebo zpěvové cirkve evangelistské starší i noví v jedno shromáždění, přehlídnutí a vůbec pro čest a slávu boží i vzdělání pobožných vydání od děkana a starších kněží evangelistských v horním kraji brněnském markr. moravského. Vytiskněno u Daniele Karla z Karlsperka v Praze 1620."

Kancionál, označovaný zřejmě mylně za třetí vydání T. Závorky. Existuje ve dvojí verzi, odlišné asi jen titulem: výše uvedená verze "moravská" a verze "česká" s titulem "Kancionál aneb zpěvové... od kněží páně evangelistských vydání a spovolením konsistoře pražské vytištění.." (srv. ČČH XLI, str. 9, 28-9). Notován. (Klejchovy Historie str. 43-4)

Praha UK(54 E 1, 54 B 52), MK(27 B 30, 24 C 3) ;
Brno Zem.A.(244).

1 6 2 0

Žalmy aneb zpěvové svatého Davida... v rytmy
české nyní vnově vyloženi a v způsob zpívání....
sformování od Jiříka Strejce Z.

Další vydání Strejcových žalmů, nebratrské.

Praha MK(27 G 14,27 G 41), UK(54 G 128). Knihopis
rkp: Strahov (FP VI 2)

1 6 3 0

(Knižka ruční zpěvův a modliteb. Vytlačeno v im-
presí mistra Samuele Marinyusa, vlastním jeho ná-
kladem. V Perně 1630?)

Neotován. (Klejchovy Historie str.44; viz též po-
zn.13 k textové edici.)

Knihopis č. 5374. Praha Strahov (Bx VI 15 neúpl)

1 6 3 0

(Zpěvové o slavnosti a památkách vejročních křes-
ťanských. V Perně 1630. S.Martinius z Dražova.)

Neotováno. (Klejchovy Historie str.44;srv.též po-
známku 13 k textové edici.)

Knihopis č. 5386. Praha Strahov (BA III 21 neúpl)

1 6 3 0

(Žalmy Jiřího Strejce, Leiden 1630)

Další vydání Strejcových žalmů. Notováno. (Klejchovy Historie str.39.)

Knihopis rkp: Praha MK(27 G 19,27 D 10 - dvě různá vydání?)

1 6 3 1

(Kancionál, v Perně, v impresi Jana Ctibora)

Neotován.(Klejchovy Historie str.44 ?)(viz pozn. 14 k textové edici)

Knihopis č. 3708. Praha MK(27 G 17 neúpl)

1 6 3 1

"Item léta 1631 dne 27.července in 12. vytištěné byly u M.Samuele Martynyusa Písň pohřební při pohřbu Melichara Holdyusa synáčka slovutného pána Jana Holdyusa z Nagenberku patricia někdy měšťánina pražského vnově z německého jazyka do českého in exilio přeložené." (Klejchovy Historie str. 44)

Nezjištěno?

1 6 3 2

"Item léta 1632 in 32 vytištěné byly písně Pláč církve evangelické nad smrtí J.M.Gustava Adolfa krále švédského a J.M.Fridricha, krále českého. Též nad vyvrácením města Magdeburka." (Klejchovy Historie str. 44)

Nezjištěno?

1 6 3 4

(Písně v nově složené a z německého přeložené. V Perně? Dědicové Ctiborovi 1634)

(Klejchovy Historie str.44)

Knihopis č. 13271. Nezjištěno.

1 6 3 4

"Katechismus D.M.Luthera z německého jazyku na slovenský přeložený. Od trech superattendentův roku 1612, nyní znovu..od paní Kateriny Turzo-Groff. ..vlastným nákladkem obnovený. Ku kterému pridané jsu....písně duchovní. Od kněze Daniele Pribischa, farare Harhovského a na ten čas seniora bratrstva pri nižném Hornadu." (V Levoči u Vavrinca Brewera 1634)

Pribišův katechismus, u něhož sbírka písní, která je jedním z prvých slovenských kancionálů. (Klejchovy Historie str.46) Titul citován dle Močkovy Historie.

1 6 3 6

(Písne duchovní staré i nové, kterýchž církev křesťanská při výročních slavnostech a památkách, jakož i ve všelikých potřebách.. užívá: k nimž přidány jsou písne Dr.M.Luthera všecky z německé řeči do naší slovanské přeložené. Od kněze Jiříka Třanovského, služebníka Páně při církvi svato-mikulášské v Liptově. Vytištěné v Levoči 1636.) (na konci:) "Vytištěn v Levoči u Vavřince Brewera.."

Prvé vydání Třanovského Cithary, titul dle Mocka. Notováno. (Klejchovy Historie str.47; zde k roku 1635)

Knihopis rkp: Praha KHD(núpl), Valašs.Meziříčí museum(439 neúpl), Lipt.sv.Mikuláš Tranoscius(X G 3), Turč. Sv. Martin.

1 6 3 8

Písne duchovní staré i nové, kterýchž církev křesťanská při výročních slavnostech a památkách, jakož i ve všelikých potřebách.. užívá: k nimž přidány jsou písne Dr.M.Luthera všecky z německé řeči do naší slovanské přeložené. Od kněze Jiříka Třanovského, služebníka Páně při církvi Svato-Mikulášské v Liptově. Vytištěné v Levoči 1639. (na konci:) "Vytištěn v Levoči u Vavřince Brewera. Anno MDCXXXIX"

Druhé vydání Třanovského Cithary, titul dle Mocka. Nenotováno. (Klejchovy Historie str.49)

Knihopis rkp: Brno UK(89590), Lipt.sv.Mikuláš Tranoscius (X G 2) Halle, Budapest.

171

1 6 3 9

"Kirchengesänge, darinen die Hauptarticul des Christlichen Glaubens kurtz verfasst und ausgelegt sind: jetzt abermahls von newem durchsehen und gemehret. Anno M DC XXXIX." (na konci:) "Gedruckt zur Lissaw, in GrossFohlen: durch Daniel Vetterum Anno Domini M DC XXXIX"

Německý kancionál bratrský, vydal Daniel Vetter-Strejc. Titul podle Mülera, Hymnologisches Handbuch. (Klejchovy Historie str.38)

1 6 4 7

(Písňe duchovní staré i nové, Jiří Třanovský) .
(Trenčín, u Doroty Vokálové 1647)

Třetí vydání Třanovského Cithary, vydalsnad Ján Malatides (viz Čaplovič v Tranovs.sborníku str. 182). Bez notace. (Klejchovy Historie str.49)

Knihopis rkp: Lipt.sv.Mikuláš Tranoscius (X G 2)?

1 6 5 3

(Písňe duchovní staré i nové, Jiří Třanovský)
(V Levoči u Vavřince Brewera 1653)

Čtvrté vydání Třanovského Cithary. Notováno.
(Klejchovy Historie str. 49)

Knihopis rkp:Praha UK(54 K 11438 neúpl), Olomouc UK(32508,32509),Val.Meziříčí museum (neúpl)

1 6 5 9

"Kancionál. To jest Kniha žalmů a písni duchovních ... i dávno prvé i v nově teď jazykem českým složených a nyní spolu vydaných. V Amsterodámě u Křištofa Kunráda, léta M DC LIX."

Kancionál J.A.Komenského. Notován. (Klejchovy Historie str. 36)

Knihopis č.3710. Praha UK(54 F 242, 54 K 10576, 54 K 11271), Strahov (FE III 45 neúpl); Bratislava KSU(XIX G 3836). Též jinde.

1 6 5 9

(Písňe duchovní staré i nové, Jiří Třanovský)
"v Trenčíně v impressi Nykodéma Čížka, léta 1659"

Páté vydání Třanovského Cithary, nenotováno. (Klejchovy Historie str. 49)

Knihopis rkp: Brno UK (25212 neúpl), Val.Meziříčí museum (148 neúpl)

1 6 6 1

"Kirchen-, Haus- und Hertzens Musica... In Amsterdam, bey Johann Paskowsky, und Johann Theophil Kopydlansky. Im Jahr M DCLXI"

Německý bratrský kancionál, vydal J.A.Komenský . (Klejchovy Historie str. 38)

173

1 6 6 8

(Kancionál aneb zpěvové poct a chval božských...
V žitavě u J. Kašpara Dehna 1668)

Exulantský zpěvník Jana Mylezia (?). (Klejchovy
Historie str. 45)

Knihopis č. 3715. Nezjištěno.

1 6 6 9

(Filipa Kegelia Dvanáctero přemýšlování duchov-
ních, v nichžto se obsahují velmi pěkné modlit-
by. Z něm. přeložil Adam Plintovic ze Shořova.
V Žilině u Jana Dašana 1669)

(Klejchovy Historie str. 49) Modlitby s přílo-
hou písní.

Knihopis č. 3896. Nezjištěno.

1 6 7 1

"Item léta 1671 in 12. vytištěné byly Písne při
Modlitbách u téhož J.K. Dehna." (Klejchovy His-
torie str. 45)

Nezjistil jsem.

1 6 7 4

(Písně duchovní staré a nové, Jiří Třanovský)
(V Levoči u Samuele Brewera 1674)

Šesté vydání Třanovského Cithary. Notováno. (Klejchovy Historie str. 49)

Knihopis rkp: Praha KHD (neúpl), Bratislava Ev. cir.K. (VelTheol), Lipt. sv. Mikuláš Tranoscius (X G 5, XIX G 176 - oboje neúpl), Semily. (R. Hlava)

1 6 8 0

(Písně duchovní staré i nové, Jiří Třanovský)
(V Levoči u Samuele Brewera 1680)

Sedmé vydání Třanovského Cithary. (Klejchovy Historie str. 49)

Knihopis rkp: nezjištěno.

1 6 8 4

(Písně duchovní staré i nové, Jiří Třanovský)
(V Levoči u Samuele Brewera 1684)

Osmé vydání Třanovského Cithary, uspořádal D. Horčíčka-Sinapius. Notováno. (Klejchovy Historie str. 49)

Knihopis rkp: Praha MK (33 F 25 neúpl), KHD (I M 333 neúpl) ; Lipt. sv. Mikuláš Tranoscius (X G 4,

XIX G 140 neúpl, XIX G 156 neúpl), Semily (R.Hlava).

1 6 8 5

"Kancionál aneb Zpěvové poct a chval božských
V Žitavě u Michala Hartmana Léta Páně 1685"

Kancionál Jana Nováka-Vrby (? - viz pozn.14 k textové edici). Nenotován. (Klejchovy Historie str. 45)

Knihopis č.3716. Praha UK(54 E 73), MK(27 F 8 neúpl), Husova fak. (1 P 575); Brno Zem.A. (XIV m 257 neúpl, XIV n 94 neúpl). Též jinde.

1 6 8 6

(Jiří Zábojník, Nábožné písně s modlitbami) (V Levoči 1686)

Titul podle Jirečkovy Hymnologie. (Klejchovy Historie str. 49)

Knihopis rkp: Turč.sv.Martin Matice (SE 503), Lipt. sv. Mikuláš Transcius (XIX G 16)

1 6 8 7

(Ruční knížka... Kašpara Motěšického 1687)

Knížka modliteb s připojením písní. (Klejchovy Historie str. 45)

Knihopis č. 5955. Nezjištěno.

1 6 9 4

"Ruční knížka, v níž se zdržují nejvybranější modlitby... jako i nejlibější písničky... v nově sepsané a jednak složené jednak přeložené a na světlo vydané nejprve od Kašpara Motěšického. Nyní pak podruhé... jinými modlitbami a písničkami ozdobené a obnovené. Nákladem Jana Wohňišťanského a Martina Pánka. Léta Páně 1694."

Druhé vydání Motěšického modliteb a písní z roku 1687. Bez notace. (Klejchova Historie str. 45)

Knihopis č. 5956. Praha UK(54 G 257), MK (37 G 17 neúpl)

1 6 9 6

(Písně duchovní staré i nové, Jiří Třanovský)
(V Levoči u Samuela Brewera 1696)

Deváté(?) vydání Třanovského Cithary, notované.
(Klejchovy Historie str. 49)

Knihopis rkp: Praha UK(54 K 12759), Nár.k.(I 74716)
~~KH~~. Uhers. Brod museum(H 188 neúpl), Lipt.sv.
Mikuláš Tranoscius(I/8-10) Turč.sv.Martin Matice
(SD 2497), Valaš.Meziříčí museum(204)

1 6 9 6

(Kašpara Motěšického modlitby a písničky, v Žitavě 1696.)

Odjinud neznámé vydání, jehož další edice uvádí
Knihopis pod č.5842 n. (Klejchova Historie str.45)

Nezjištěno.

1 7 0 6

"Modlitby nábožné věrnému křesťanu... též otázky
pro mládež a Písničky K. Kašpara Motěšického nazad
k nim jsou přiložené. Vytiskněné u Michala Hartman-
na Anno 1706."

Další vydání předchozího tisku z r.1696. Bez nota-
ce. (Klejchovy Historie str. 45)

Knihopis č. 5842. Praha UK(54 G 164), Žitava.

1 7 0 6

"Jádro všech modliteb... z mnoha nábožných theolo-
gů sebrané a do české řeči přeložené od Daniele
Stránského. V Žitavě u Michala Hartmanna 1706." (při-
dány jsou:) "Některé písničky nábožné v nově z ně-
meckých přeložené."

Exulantské modlitby s písničkami, nenotováno.
(Klejchovy Historie str. 45)

Praha Strahov (BU VII 26)

1 7 0 7

"Písniční knížka, obsahující v sobě rozličné vno-

vě složené a z větší částky z německých přeložené duchovní písničky... vydaná na světlo skrze Eliáše Mlinarových, měšťana Kežmarského a vytlačena po druhý krát v Kežmarku u Matěje Vitřiarého léta Páně... 1707."

Notováno. (Klejchovy Historie str. 49-50)

Knihopis č. 5641. Lipt. sv. Mikuláš.

1708

"Ruční knížka, v níž se zdržují nejvybranější modlitby... jako i nejlíbější písničky... v nově sepsané a jednak složené jednak přeložené a na světlo vydané nejprve od Cašpara Motěšického.."

Třetí vydání Motěšického modliteb a písní z roku 1687, bez notace. (Klejchovy Historie str. 45)

Knihopis č. 5958. Praha UK(54 G 235), MK (35 F 12 neúpl), KHD.

1710

"Poklad spěvů duchovních, v kterémžto se nacházejí staré i nové písně nábožné... spolu sebrané a... na světlo vydané... od Johannessa Myllera, cirkve české žitavské kazatele... vytištěn v Žitavě nákladem Johannesa Tobiadesa a Jakuba Jakubice u Michala Hartmanna Léta Páně 1710."

Exulantský kancionál Joh. Myllera, bez notace. (Klej-

chovy Historie str. 46)

Knihopis č. 5577. Praha UK(54 D 143, 54 F 842, 54 E 75 neúpl), Strahov (J O V 10, FP IV 32 neúpl), MK(27 D 2) aj; Brno UK(24488), Slov. sem. MU (AN 15165). Též jinde.

1 7 1 1

(Písně duchovní staré i nové, Jiří Třanovský)
(V Levoči u dědiců Samuele Brewera 1711)

Desáté (?) vydání Třanovského Cithary, nenotované.
(Klejchovy Historie str. 49)

Knihopis rkp: Bratislava Ev.cirk.k.(Vel.theol. 4376), Budapest Akademie.

1 7 1 5

"Modlitby nábožné věrnému křesťanu... též otázky pro mládež a Písničky K.Kašpara Motěšického nazad k nim jsou přiložené. Vytiskněné u Michala Hartmanna léta 1715."

Exulantské modlitby s písněmi K.Motěšického, další vydání tisku z r.1696 a 1706. Nenotováno.
(Klejchovy Historie str.45)

Knihopis č. 5843. Zittau.

1 7 1 9

"Nábožné a horlivé modlitby... k nim Otázky nábo-

ženství křesťanského a písně K.Kašpara Motěšického
připojené jsou. Vytlačené léta 1719."

Další vydání předchozího tisku z r.1715 aj. Nenoto-
váno.(Klejchovy Historie str.49)

Knihopis č.5844. Praha Strahov (BU VIII 66)

1 7 2 0

"Halleluja... Pobožného zpívání libé jádro... prací
Jana Blasyusa. Nákladem Václava Kleycha. Léta Páně
1720."

Exulantský kancionál Jana Blazia staršího, nenotován
(Klejchovy Historie str.50)

Knihopis č.1171. Praha UK(54 F 246), Strahov (FP VI
22)

Rejstřík k chronologickému
soubisu

(Jsou tu obsaženy některé běžně užívané názvy kancionálů, jména autorů, redaktorů, některých nakladatelů ap. Odkazováno je k příslušným roků vydání.)

Blahoslav Jan 1561, 1564

Blasius Jan 1720

z Brzozova Val. 1554

Cithara sanctorum - viz Třanovský

Českobratrské kancionály české 1505, 1519, 1541,
1542, 1561, 1564, 1576, 1579, 1581, 1594, 1598,
1602, 1615, 1618

Českobratrské kancionály německé 1531, 1539, 1564,
1566, 1580, 1596, 1606, 1639, 1661

Českobratrské kancionály polské 1554

ivančický kancionál 1564

Karlsperk Daniel 1618

katolické kancionály - viz Lomnický

Kbelský Jan Ctibor 1631

Kegelius F. 1669

- Komenský J.A. 1659, 1661
Krinitus z Hlaváčova D. 1590
Krtský - viz Melissaeus
Kunvaldský J. 1572, 1576
Lomnický Šimon 1580, 1595
lutheránské kancionály 1572, 1576, 1602, 1606
Martinius z Dražova S. 1630, 1631
Melissaeus Krtský 1596
Miřinský V. 1522, 1531, 1567, 1577, 1590
Mlynarových Eliáš 1707
Močidlanský Sixt Palma 1595, 1597, 1613, 1617
Motěšický Kašpar 1687, 1694, 1696, 1706, 1708, 1715,
1719
Muzofil Jan Soběslavský 1585
Mylezius Jan 1668
Myller Joh. 1710
Nešpor český 1615, 1618
Novák Vrba Jan 1685
Nudožerský Vavřinec Benedikt 1606
Pardubský Matěj 1617
Pribiš Dan. 1634
Roh Jan 1541
Rorate 1617
Řešátko Soběslavský Tomáš 1610, 1611
Stránský Daniel 1706

- Strejc Jiří 1587, 1590, 1596, 1598, 1614, (1615),
(1618), 1620, 1630, 1610
- šamotulský kancionál 1561
- Škorně z Frimburka Jan 1575, 1580
- Šubar Landškrounský Val. 1612, 1613
- Táborský Jan 1567, 1568, 1577
- Třanovský Jiří 1636, 1638, 1647, 1653, 1659, 1674,
1680, 1684, 1696, 1711
- Vodička Ledecký Jan 1609
- Vorličný Jan 1572
- VrbaNovák Jan 1685
- Weisse Michael 1531
- Zábojník Jiří 1686
- Závorka Lipenský Tob. 1602, 1606, (1620)
- Žalmy - viz Vorličný, Strejc, Krinitus, Krtský, Nu-
dožerský, Karlsperk

185

IV.

Tisky Václava Klejcha.

(Příloha)

Přesné určení tisků, které vyšly nákladem Klejchovým, je záležitostí dosti obtížnou. Klejchovy špaličky byly jesuitskou censurou pronásledovány se zvláštní horlivostí a řada se jich vůbec nedochovala, jiné patří k bibliografickým vzácnostem; zprávy o nich v literatuře a pramenech se pak mnohde rozcházejí a je nutno je kriticky prověřovat. Konkrétní znalost Klejchovy editorské činnosti je však přesto věcí žádoucí: vždyť jde nejen o důležitou kapitolku dějin našeho knihtisku, ale i celé české kultury osmnáctého století.

Nejstarší soupis Klejchových tisků najdeme v jeho kancionálech z let 1717-1727; jsou to nakladatelské seznamy, jimiž editor ohlašuje své tisky, které jsou t.č. ke koupi v Žitavě (nejobšírnější je seznam v třetím vydání 1727). Jen o málo mladší výčet Klejchových edic přináší Koniáš ve svém Klíči (v druhém vydání z roku 1747 na str. 145-6) a v Indexu 1770 (částečně rozšířen, na str. 89-90). S dalším soupisem se setkáváme v citovaném Lexicon der oberlausitzen Schrift-

steler od G.F.Otto z let 1800-3 (viz seznam literatury o Klejchovi v poznámkách k úvodní části); seznam Klejchových tisků v uvedeném článku M. Peschecka v Neues laus.Magazin pak jen opakuje údaje Ottovy. Některými dalšími - zřejmě nepřiliš spolehlivými - body pak doplňuje Ottův seznam K. G. Morávek v citovaných Geschichte der Exulanten in Zittau 1847. V české literatuře 19.století najdeme Klejchovy tisky v Jungmannově Historii literatury české - viz str.557 druhého vydání z roku 1849 (autor se tu opírá hlavně o údaje Koniášovy); po něm u Jirečka v jeho Rukověti k dějinám české literatury. V nové době pak sestavil seznam Klejchových tisků J. Páta v uvedené studii z roku 1941, po něm pak roku 1947 M. Brondič v článku České tisky žitavské (sborník Žitavsko v českých dějinách, Praha 1947, str. 199-201). Brondič si však nevšímá starší literatury a v podstatě jen excerpuje Jungmanna, Koniáše a Zinkovy katalogy; Páta pak neměl k dispozici především výsledky Knihopisu čs. tisků a pomíjí rovněž některé starší zprávy, zvl. z Koniáše a Klejchových předmluv. Údaje obou těchto seznamů je dnes už možno dále rozšířit a zpřesnit. Nepokládáme proto za zbytečné uvést zde nový soupis Klejchových tisků, který

přihlíží k dosud vydaným částem Knihopisu, shrnuje uvedenou literaturu a doplňuje dosavadní znalosti; oba poslední citované soupisy jsou tu rozšířeny asi o polovinu (včetně sporných a pochybných tisků).

Tisky jsou seřazeny pokud možno chronologicky podle dat prvních vydání; při tom pak je tu zaměřena pozornost hlavně na edice za života Klejchova (do roku 1737), pozdější přetisky jsou uváděny jen výjimečně. Tituly jsou citovány zkráceně, ale pokud možno přesně podle originálů a tak, aby obsáhly všechny bibliografické údaje a naznačily úplný obsah spisku. Pro citaci signatur platí stejné zásady jako v seznamu kancionálů v druhé části (viz str.139).

1. "K. Kašpara Motěšického Ruční knížka, v níž se zdržují nejvybranější modlitby... jako i nejlibější Písničky... nyní potřetí... na světlo vydané.. Léta Páně 1708."

Klejch v Ruční knížce ve své Historii kancionálů: "Potom ona po třetí léta 1708 in 12. jákožto prvotiny mého nákladu u Michala Hartmana vytištěna byla". - Podle Klejchova nakladatelského seznamu další vydání 1718, v Indexu na str. 172 (u Motěšického) s daty 1708 a 1719; podle toho i Knihopis. Touž knihu však má Index u Klejcha k rokům 1709,1716,1718,

1729, 1742; to pak přejímá i Jungmann IV. 1971, Knihopis však neuvádí.

Knihopis č. 5958-9. Praha UK (54 G 235), MK (35 F 12 neúpl.), KHD (neúpl.)

2. (Hůl pocestného, modlitby) (Žitava, Václav Klejch 1708)

Titul uveden podle Knihopisu, doposud přesně neznám (drobností doplňuje citace Klíče: W. G. B. Hůl pocestného. 1708. oblongus"). Nepochybně však je možno ztotožnit s údajem Knauthovým na str. 77 jeho Annales typographici: "Daniel Stransky Handels-Sab oder Gebet-Buch für Handels-Leute 1708", uvedeno mezi žitavskými tisky formátu in duodecimo. (Handels-Sab je zřejmě tisková chyba místo Handels-Stab.) Získáváme tedy znalost autora spisku doposud anonymního; dotvrzuje ho i podpis předmluvy (K.D.S.) který je nutno číst jako "kněz Daniel Stránský". - Klejchovská provenience není nesporná: pro ni svědčí Koniáš a dle něho Jungmann, pak i Jireček, neuvádí Otto, Pescheck, Morávek.

Knihopis č. 3250. Praha UK (Žitava Boh; 106)

3. "Nábožných křesťanův ruční knížka, kteráž v sobě obsahuje modlitby vroucí... taktéž i písničky nábožné. Z německého jazyku do českého od W. G. přeložená. A nyní opět v nově přehlídnutá a rozmnožená. Léta Páně 1716."

Klejch v předmluvě vydání 1729: "L.P. 1709

ponejprve a l. 1716 podruhé a l.1718 potřetí na světlo vyšla ; nyní pak počtvrté... na světlo vychází."Možno ztotožnit, jak upozornil už prof. Frinta v dodatku k citovanému seznamu Brondičovu, s údajem Knauthovým : "Wentzel Gy racks Gebet-Büchlein. 1709. 1716. 1718.1729.in 32 forma."Tím získáváme znalost překladatele, kterým je Václav Jirák a nikoli V. Klejch, jak mylně doplňuje Knihopis. Koniráš zaznamenává též vydání 1742, které Knihopis neuvádí. -

Knihopis č.4111-18. Vydání 1709 nezjištěno, 1716 Praha UK (Žitava Boh.54), 1718 nezjištěno, 1729 Praha UK(54 G 171).

4. "M.Kristiana Langhansa...křesťanských dítek ruční a domovní postilla...přeložil Kristian Pešek.Nákladem W.K. Vytištěna v Žitavě u Michala Hartmanna léta Páně MDCCXII."

Druhé vydání Klejchovo 1734 v Žitavě u Jana Krystiana Stremela; Knihopis uvádí též nezvěstné vyd. 1738 podle Indexu a Jungmanna.

Knihopis č. 4675-6. Vydání 1712 Praha UK(54 D 140, 54 K 11800), MK (35 D 27 neúpl.) aj. Brno UK(35568) aj; vyd.1734 Praha UK (54 D 141),MK(37 C 16)aj,Brno UK(35569).Též jinde.

5. "Starých lidí koruna pobožnosti,to jest modlitby, zvláště pro osoby věku sešlého..k tomu též i písně duchovní v nově složené...nyní vydané od Václava Kleycha. Vytištěno léta Páně 1724."

Knihopis uvádí jen toto jediné vydání, Koniáš však ještě 1715, 1724, 1725, 1734 ; Jungmann V.1602b jako Koniáš, kromě toho ještě vyd. 1712 in 12. Podle něho pak Jireček.

Knihopis č. 3976. Praha UK(Žitava Boh. 63), MK(37 D 14 neúpl.), Brno UK(25199). Též jinde.

6. (W.G.T.S.Evangelia tak též i epištoly.V Žitavě 1712 v 16.)

Titul částečně podle Knihopisu. Uvádí Klejch mezi svými tisky v druhém vydání kancionálu. Index má rok vydání 1713, podle něho i Jungmann; zřejmě omyl - k roku 1712 uvádí sám Klejch i Knauth.

Knihopis č. 2300. Nezjištěno.

7. "Katechismus učení křesťanského pro mládež v otázky a odpovědi uvedný..Léta Páně 1718."

Vydavatele dosvědčuje signet Klejchův na listu 11.Ztotožňuji tento tisk údajem Klejchovým v jeho nakladatelském seznamu u třetího vyd. kancionálu: "Otázky katechismusové in 12.1718", jež doposud pokládány za neznámé (Páta). Identifikaci nám umožňuje Klejchova předmluva k Lutherovu katechismu 1727(viz č. 20 tohoto soupisu), kde autor píše: "...léta 1704 in 12. vytištěn byl s kratičkou předmluvou pana Super.Dan.Krmana v Žilině Katechismus malý t.j. Otázky katechismusové... item léta 1713 in 12.Otázky katechismusové vytla-

čítí jsem dal v témž způsobu, jako léta 1704 v Žilině vytištěné byli... item léta 1718 in 12. výš psané Otázky v Žitavě vytlačiti jsem dal." Z těchto řádek se tedy jednak dovidáme o doposud neznámém prvním vydání Otázek u Klejcha z r.1713, jednak zjišťujeme, že se rovnaly Katechismu Krmanovu 1704 (rovněž zpráva o neznámém tisku). Náš katechismus má pak skutečně předmluvu Krmanovu a shoduje se titulem i rozměry s dochovaným katechismem Krmanovým z konce 18.stol. (viz Knihopis č.4425). Souhlas čísla Knihopisu 4425 a 3843 nám tedy umožňuje ztotožnit zprávu Klejchovu s dnes dochovaným tiskem.

Knihopis č.3843. Praha UK(Žitava Boh.59).

8. "W.G.T.S.Filipa Kegelia Dvanáctero přemyšlování duchovních, v nichžto velmi krásné modlitby..obsažené jsou někdy z německého jazyku do českého přeložené od Adama Plintvice a nyní opět znovu..s mnohými pěknými duchovními zpěvy na světlo vydané. Léta Páně 1715."

Žitavský tisk asi u M.Hartmana (na konci viněta s monogramem MH), předmluva Kr.Peška; klejchovská provenience není nesporná. Přesto však uvádím v této souvislosti, protože písňový oddíl se zdá být totožný s jinak nedoloženým klejchovským tiskem, který uvádí Jungmann V.112b (částečně podle Koniáše): "W.G.P. Písně anebo zpěvové duchovní atd. 1715, 1723 v 16.str.192.1724,1725,1734, Index.1745.v 12.str.172 (bez m.)". Tento údaj by pak mohl naznačovat i různá vydání Kegeliova Přemyšlování, z nich Knihopis uvádí v tomto období jen

dvě k r.1715 a 1745.

Knihopis č.3903-4.

9. (Slabikář český)

V dodatku kancionálu 1722 uvádí ho Klejch mezi svými tisky k roku 1716, v třetím vydání kancionálu k roku 1724. To svědčí o dvou vydáních (doposud bylo uváděno jen jediné z r. 1724). Asi neznámý. - Brondič uvádí mezi Klejchovými též Slabikář český b.r.v Žitavě, prý Dačického, a to podle Jungmanna V.4.; zda je ho možno identifikovat s tímto, není mi známo.

10. (Slabikář latinský a český 1716)

Uvádí Klejch ve svém seznamu, dnes neznámý. Možná, že č. 26 tohoto soupisu je pozdější vydání?

11. "Jesu Benedicte! Učení křesťanského zdravé jádro, převelmi potřebné dítkám. To jest katechismus s. paměti D.Martina Luthera, kterýž slovo menší... V Žitavě u Michala Hartmanna léta Páně 1717."

Klejchovská provenience sporná, jemu připisuje jen Brondič z důvodů mně neznámých. Veršovaná předmluva Jana Blazia.

Knihopis č.5072. Praha UK(Žitava Boh.58), Mk (27 H 315).

12. "Evangelický kancionál... v nově vydaný skrze collectoru Václava Kleycha vlastním nákladem jeho. Léta Páně 1717."

Další Klejchova vydání 1722 a 1727; pak v Lipsku 1737 a dále.

Knihopis č.3972-5. Vydání 1717: Praha UK(54 K 15347, Žitava Boh. 56), Brno UK(71829, 31771-oboje neúpl.). Bratislava KSU(SG 2781) aj. Vydání 1722: Praha UK(54 K 10592), MK (27 G 38), KHD(Neúpl.); Brno UK(50599, 89589, 4321 neúpl.), Slov.sem.MU(S 2677); Bratislava KSU (SG 1434) aj. Vydání 1727: Praha UK(54 E 80, Žitava Boh.57), MK(37 D 21, 2 C 10 neúpl.), KHD(I M 107 neúpl.); Brno UK(41176 neúpl.)aj. Vydání 1737: Pardubice, Kralice (?).

13. "Ve jménu Pána Ježíše! Man Hu? Co jest to za mannu skrytou? kterouž P. Stephanus Dubniczay, pleban teplanský na světlo vydal... Scripsit Anti-Dubniczay, SS.Theologiae et evangelicae veritas studiosus, Hungarus. Vytiskněno léta 1718."

Polemický spisek D.Krmana. Žitavský tisk (uvádí Knauth mezi "in duodezimo"), klejchovská proveniencence však sporná; jemu připisuje jen Otto-Pescheck-Morávek.

Knihopis č.4426. Praha UK(54 E 436), Bratislava Evang.lyc(A II 45)

14. (Duchovní hádanky 1720)

Bliže neznámý tisk, který uvádí Knauth mezi žitavskými tisky in sedez. jako "Geistliches Rätzel-Buch, 1720. etliche mahl aufgelegt", tedy i různá další vydání. Klejchovská provenience sporná, jemu připisuje jen Otto ("Christl. Rätzel; kl. 12"), Pescheck, Morávek.

15. "Konfessi aneb vyznání víry svaté křesťanské ... kteréž jsou učinili... v Augšpurce na říšském sněmě léta od narození syna Božího MDXXX. opět vnově na světlo vydaná jest nákladem Václava Kleycha. Léta Páně 1720."

Podle Klejchovy předmluvy vytištěna "tak jakž před tím léta Páně 1620 od dobré paměti kněze Jiříka Třanovského podle originálního exempláře... vydána byla znovu slovo od slov nic neměnic".

Praha UK(54 K 12751)

16. "Korunka aneb vínek panenský, všechněm po-božným a šlecheným pannám.. kdež přidána jsou naučení pannám velmi potřebná, a mravy ctnostné pro mládež. Tak též písničky. K tomu i modlitby, všelikého času k užívání užitečné. Nákladem Václava Kleycha. Léta Páně 1720."

Knihopis č. 4338. Praha UK(54 G 165).

17. "Halleluja. Každý duch chval Hospodina. Po-božného zpívání libé jádro... ku kterémuž připojeno modliteb jádro s obecnými modlitbami, prací K. Jana Blaziusa (sen). Nákla-

dem Václava Kleycha. Léta Páně 1720."

Knihopis č.1171.Praha UK(54 F 246), Strahov
(FP VI 22).

18. "Nový zákon Pána a spasitele našeho Ježíše Krista nyní vnově léta Páně 1720 vytištěný. Nákl. Václ. Kleycha."

Podle Klejchovy předmluvy tištěno podle bratrské bible 1613 a jen drobné opravy Krmanovy. - Existují exempláře s dvoji různou dedikační předmluvou, jedna jmenuje D.Krmana, Š.Michaelidesa, Jana Blazia a další, druhá uvádí J.A.Steinmetze, G.Schmida, J. Muthmanna aj. Přesto však jde zřejmě o jediné vydání, protože obě předmluvy jsou souhlasně datovány (27. decmb.1720), a nikoli o dvě různá vydání toho roku, jak se domnívá Páta a Jireček (ten dokonce druhé vydání klade k roku 1721 - zřejmě omyl).

Praha UK(54 G 105), MK (35 F 20)

19. "Vroucné a nábožné modlitby pro osoby ženského pohlaví přes celý týhoden ráno i večer ... taktéž i písničky, k tomu i otázky pro mládež... v jedno shromážděné a v nově vydané od Václava Klejcha. Léta Páně 1720."

Podruhé vyšlo 1725, potřetí pod titulem "Vroucné a nábožné modlitby každému věrnému křesťanu přes celý týhoden ráno i večer..." roku 1734 (je to však zřejmě tisk stejného obsahu,

jen titulem adresovaný "pro mužské pohlaví"). Ač to Knihopis neuvádí, zdá se, že Klejch vydával v uvedených letech vždy dvě paralelní publikace, lišící se jen titulem - jednak pro muže a jednak pro ženy. Pro rok 1720 by svědčil Knauth, uvádějící žitavský tisk "Gebet-Buch vor mann-und weibliches Geschlechte . 1720. in 24. form.", pro rok 1725 sám Klejch ve svém nakladatels. seznamu, kde má "Vroucné modlitby na dvojí způsob, jedny pro mužské a druhé pro ženské pohlaví a katechismus též i písničky přes celý rok. W. Kleich in 24. 1725.", a pro rok 1734 posléze Index, který má jednak "Modlitby každému věrnému křesťanu přes celý týhoden ráno i večer..1734", jednak "Vroucné a nábožné modlitby, i písničky, i otázky pro mládež 1734. 1735." (zde i náznak jakéhosi vydání 1735?).

Knihopis č. 3977-9. Vydání 1720: Praha MK(37 G 38) aj. Vydání 1725: Praha MK(37 G 33), KHD (I M 3 neúpl.). Vydání 1734: Praha MK(36 G 33, 37 G 23 Neúpl.), Strahov (FP VI 27), KHD (neúpl.); Brno UK(32060) aj.

20. "W.G.T.S. Katechismus Doktora Martina Luthe-
ra, kterýž slove menší... Vytisknuto již podru-
hé nákladem Václava Kleycha. V Žitavě u Mi-
chala Hartmanna. Léta Páně 1727."

Prvé vydání, jinde neznámé a neuváděné, vyšlo 1722; píše o něm sám Klejch v předmluvě to-
hoto tisku: "Item léta 1722 in 12. Katechis-
mus D.M.L. v Žitavě tlačiti jsem dal". Totéž
datum uvádí ve svém naklad. seznamu u druhé-

ho vydání kancionálu.

Knihopis č. 5074 (zná jen druhé vyd.). Praha Strahov (BJ VII 137), Brno UK(73185) aj.

21. "Obnovení smlouvy křtu svatého; ku každodenní pobožnosti; s mnohými potěšitelnými propověděními Písma svatého i některými modlitbami nyní rozmnožené. Taktéž Sto regul křesťanského života z německého a polského jazyku do českého přeložené s připojením písní vnově složených od Václava Kleycha. Léta Páně 1723."

Knihopis č.6528. Praha UK(54 G 163), Strahov (BX IX 37).

22. "Knižka o cnosti anjelské, totiž o čistotě duše i těla... sepsaná a vydaná od K.H.P.Žalanského a nyní potřetí vytištěná nákladem Václava Kleycha. Léta Páně 1724."

Klejchovým nákladem poprvé, předtím podle předmluvy v Praze 1605 a 1606.

Praha MK(37 G 25), Strahov (BX IX 28).

23. " Ve jméno trojice svaté! Duchovních modliteb poklad, obsahující v sobě modlitby křesťanské ... od Pavla Jakobeiho...Vytištěn (v Žitavě) nákladem Václava Kleycha u Michala Hartmanna L.P. 1732."

Titul podle Knihopisu.

Knihopis č. 3450. Praha UK (Žitava Boh.104), MK(29 E 8 neúpl.) KHD ; Bratislava KSU(SG 1174 neúpl.) aj.

24. (Agenda 1734)

Otto uvádí mezi tisky Klejchovými "Die Kirchen-Agende; 4. Sie war in Ungarn und Schlesien allgemein eingeführt...", podle něho pak Pescheck a Morávek. (Morávek má jednak "Böhmische Kirchenagende 1734", jednak "Kirchenagende für Ungarn und Schlesien in 4.."; druhý údaj je však asi jen zkomolenou zprávou Ottovou a zdá se proto, že jde o jeden a týž tisk v obou případech.) Tyto zprávy se mi nepodařilo identifikovat. Je možné, že je míměna Agenda ecclesiastica Slavonica z r.1734 od D.Krmana; pak by ovšem šlo o omyl, protože Krmanovu agendu vydal J.Ambrosius, zřejmě ne v Žitavě. (Naproti tomu však Knauth zase uvádí "Kirchen-Agenda 1734" mezi žitavskými tisky.)

Agenda Krmanova 1734 viz Knihopis č.4422.

25. "Catechesis minor, D. Martini Lutheri, Bohemica et latine edita. W.K. Juxta exemplar leutschoviense. Anno MDCCXXXVII."

Provenience dosvědčena monogramem Klejchovým na titulním listě a na str. 44.

Knihopis č. 5079. Praha UK(Žitava Boh.67), MK (37 C 12, 24 G 12) aj.

26. "Prima legendi elementa & Precationes aliquot. První začátek slabikování a čtení, s některými modlitbami. W.K.Vytištěno léta Páně 1737."

Srovnej č.10 tohoto seznamu.

Knihopis č.2227. Praha UK(Žitava Boh.68, neúpl.), Breslau.

27. "Některé písničky nábožné v nově z německých přeložené... (18.stol.)"

Klejchovi připisuje Knihopis, odtud i titul. Snad možno ztotožnit s údajem Koniášovým, který u Klejcha uvádí "...některé Písničky nábožné 1729,1742." (totéž Jungmann V.112a) - pokud tím ovšem nejsou míněny písně stejného titulu u Ruční knížky (viz č.3 tohoto seznamu).

Knihopis č. 3981. Semily, Opolany.

28. "Píseň aneb pobožné přemýšlování člověka křesťanského... k poslušnému... protivěnství nynějších snášení se probouzejícího. Item: Na modlitbu Páně..."

Bez místa a roku, podle Knihopisu snad v Žitavě u M.Hartmanna z první pol.18.stol. Klejchovská provenience sporná, jemu připisuje jen Brondič. Anagram první písně "Jaroslav Klabka Lomnický..", vzadu písmena $\begin{matrix} K \\ W \\ S \\ N \end{matrix}$ (podle Brondiče monogram Klejchův).

Knihopis č.12123, Praha MK(27 H 304).

29. (Rejstřík starých písní bratrských, s přidanými jmény autorů aneb skladatelů, i také některých překladatelů jejich.)

Známo pouze z přetisku J.Urbana v Berlíně 1765, který je zhotoven podle opisu Klejchova tisku. Srv. předmluvu Urbanovu: "Zkušený člověk z Žitavy, P. Kleych, byl dal tento Rejstřík, jehož z starých spisů byl vytáhl, vytisknouti, ale k dostání více není. Starý Rychlý jej sobě z tohoto tištěného exempláře byl přepsal, a to nyní před sebou máme... tedy jsem to... za svou povinnost měl, dotčený tento rejstřík... nákladem svým dáti vytisknouti..." Tento rejstřík Urbanův obyčejně jako přívazek J. Lasického "Historie o původu a činech bratří českých..", vyšlé roku 1765 tamtéž.

Lasicki viz Knihopis č. 4684. Praha UK(54 K 10593), MK(50 F 55, 50 F 35 neúpl.), Strahov (FE III 18) aj; Bratislava KSU(III Aa82), Evang.lyc.(A II 1000). Též jinde.

30. (Rejstřík o skladatelích mnohých spisů bratrských, jejichž autorové známí nejsou)

Známo pouze z předmluvy Urbanovy k výše uvedenému Rejstříku písní: "Přepilný Kleych byl také Rejstřík utěšený o skladatelích mnohých spisů bratrských, jejichž autorové známí nejsou, dal vytisknouti, jehož dnes také někte-

ří žádostiví jsou, ale k dostání není. Najde-li ho někdo u Žitavy aneb v Uhřích, nechť ví, že nám věc příjemnou učiní, když nám ho pošle aneb sám na světlo vydá."

31. (Vocabularium Latino-Bohemicum)

Uvádí Knauth mezi žitavskými tisky in octavo. Klejchovi připisuje jen Morávek; oba bez bližších údajů. Možná, že totožné s číslem 10 neb 26 tohoto seznamu (Slabikář latinsko-český).

Z ostatních zpráv literatury o Klejchových tiscích možno pak označit za zřejmé omyly údaje Morávkovy "Moteschitzky's Busspredigten 1683" (tj. Motěšického Budič pokání) a "Gesangbuch für Ungarn 1685", protože Klejch začal v Žitavě tisknout až roku 1708; z téhož důvodu pak i údaj Jungmannův (V.1381) "Křesťanské mysli... 1629" (tj. J. Nazona Tovačovského Horologium pietatis aneb Křesťanské mysli...) - pokud neexistuje pozdější žitavské vydání.

Dále mi není známo, z jakého důvodu uvádí Knihopis pod heslem Kleych u č. 3980 Písň duchovní, tištěné 1783 v Praze u Schönfelda (i když obsahová souvislost s Klejchovým kancionálem prostřednictvím společné předlohy v Třanovského Cithaře je nepochybná); tento zpěvník je všeobecně přičítán M. Markovicovi a tak ho dokonce také uvádí Knihopis podruhé pod číslem 5214.

Posléze pak upozorňuji na Koniášův titul "Sto regul života" (podle něho pak Jungmann V.1748a),

což je jen samostatná citace spisku, který je obsažen v č. 21 našeho seznamu (Obnovení smlouvy křtu svatého").

Tolik je možno uvést o klejchovských vydáních na základě dochovaných bibliografických zpráv a jejich konfrontace s vydavatelskými údaji dostupných tisků. Další věci by bylo případně možno hledat mezi žitavskými tisky bez konkrétnějšího označení proveniencie. (O žitavských tiscích poprvé Ch.Knauth ve spise pramenné hodnoty "Annales typographici Lusatiae superioris oder Geschichte der ober - lausitzischen Buchdruckereien.. Lauban 1740." Zde na str.75-8 seznam knih v české řeči, vytištěných v Žitavě, který sestavil sám Klejchův spolupracovník Kr. Pešek. Naposled pak souborný soupis žitavs.tisků v citovaném již Brondičovi.) Zde je ovšem už zapotřebí odborného typografického, případně i obsahového rozboru tisků, který by také jedině mohl rozřešit otázku sporných čísel našeho seznamu. Taková analýza však už přesahuje rámec i možnosti této přílohy.